

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ІНФОРМАЦІЇ ТА
РЕГІОНАЛЬНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускної кафедри
_____ Н. Ф. Ржевська
« ____ » _____ 20 __ р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ,
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ»

**Тема: «ФЕНОМЕН ТЕРОРИЗМУ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИНАХ»**

Виконавець: студентка 4 курсу, 408 групи, Карделя Ольга Віталіївна

Керівник: доктор політичних наук, проф., професор кафедри міжнародних
відносин, інформації та регіональних студій Рижков Микола Миколайович

Нормоконтролер

_____
(підпис)

_____
(П.І.Б.)

КИЇВ 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ	7
1.1. Міжнародна злочинність в період Античності та Середньовіччя	7
1.2. Розвиток міжнародної злочинності в Новому часі.....	12
1.3. Виникнення поняття «міжнародний тероризм»	19
РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ТА ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	27
2.1. Аналіз специфіки діяльності терористичних та злочинних організацій в сучасному світі	27
2.2. Особливості функціонування терористичних організацій (на прикладі Червоних бригад)	35
2.3. Роль організованої злочинності в сучасних міжнародних відносинах (на прикладі сицилійської мафії).....	41
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ	50
3.1. Мотиви для скоєння терористичних актів у майбутньому	50
3.2. Поширення кібертероризму як складової міжнародного тероризму	55
3.3. Аналіз технологічного аспекту тероризму.....	59
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

США – Сполучені Штати Америки

КНР – Китайська Народна Республіка

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

ООН – Організація Об'єднаних Націй

РАФ – Фракція Червоної Армії

ХДП – Християнсько-демократична партія

НАТО – Організація Північноатлантичного договору,
Північноатлантичний Альянс

БПЛА – безпілотний літальний апарат

ВСТУП

Актуальність теми. Міжнародний тероризм залишається однією з найбільш обговорюваних проблем вже протягом багатьох років. Не зважаючи на те, що держави активно вживають всі необхідні заходи для попередження та боротьби з тероризмом, терористичні організації продовжують значно впливати на міжнародні відносини по сьогоднішній день. Більше того, терористичні угруповання використовують нові методи досягнення власних цілей, що робить міжнародний тероризм ще більш небезпечним та непередбачуваним.

Політика більшості сучасних держав спрямована на подолання міжнародного тероризму та пропагування мирного вирішення всіх актуальних проблем. Тим не менше, деякі групи людей в різних регіонах світу продовжують застосовувати силу та терор для привернення уваги влади до певних питань або впливу на різноманітні рішення державного значення. Тероризм завжди спрямований на порушення державного ладу, а тому він безпосередньо стосується політичної сфери.

Боротьба з міжнародним тероризмом вважається одним з пріоритетних напрямів діяльності міжнародної спільноти. Дослідження причин та передумов виникнення міжнародного тероризму може значно вплинути на ефективність боротьби з даним явищем. Знання аспектів, які спричинили поширення міжнародного тероризму, може надати міжнародним акторам краще розуміння стосовно того, які заходи повинні бути вжитими для його подолання або хоча б зменшення кількості терористичних актів у сучасному світі.

Міжнародний тероризм стає все більш небезпечнішим сьогодні завдяки розвитку новітніх технологій та зростанню ролі інформації, а тому держави та міжнародні організації повинні діяти на випередження у протистоянні з терористичними організаціями. Так, аналіз історії міжнародного тероризму та дослідження прогнозів його розвитку в сучасних умовах та найближчому

майбутньому є надзвичайно важливими сьогодні, адже отримані знання можуть значно вплинути на успіх боротьби з даним явищем.

Дослідженням проблеми міжнародного тероризму займалися як вітчизняні, так і іноземні дослідники. Серед них потрібно виокремити таких науковців, як А. А. Бова, Н. П. Тиндик, Т. З. Гарасимів, Б. Д. Леонов, В. А. Ліпкан, С. М. Маделик, М. А. Погорецький, І. М. Громівчук, В. М. Вакулич, О.В. Борисова. Тим не менше, постійний розвиток міжнародного тероризму демонструє необхідність подальших досліджень та пошуку нових шляхів подолання даного виклику.

Наукова гіпотеза: актуальні прогнози стосовно подальшої еволюції міжнародного тероризму можливо здійснити на основі історичного аналізу розвитку даного явища та результатах порівняльного аналізу особливостей терористичної та організованої злочинної діяльності.

Мета виконання дипломної роботи: виявити чинники та передумови виникнення та поширення міжнародного тероризму, а також дослідити перспективи його подальшого розвитку в умовах стрімкого зростання ролі інформації та всезагального використання новітніх технологій.

Для досягнення даної мети необхідно виконати наступні **завдання:**

- Визначити історичні чинники, які вплинули на виникнення та широке поширення міжнародного тероризму;
- Здійснити порівняльну характеристику терористичної та злочинної діяльності;
- Проаналізувати перспективи розвитку кібертероризму в сучасних умовах;
- Розглянути технологічний аспект в прогнозах розвитку міжнародного тероризму.

Об'єкт дослідження: міжнародний тероризм як одна з найголовніших глобальних проблем сучасності.

Предмет дослідження: формування, специфіка та перспективи розвитку міжнародного тероризму.

Методи дослідження:

- метод спостереження, що використовується під час аналізу наукових робіт;
- метод порівняння, що використовується для визначення специфіки досліджуваних явищ;
- метод контент-аналізу, що використовується під час дослідження різних джерел стосовно теми роботи;
- метод узагальнення, що використовується для виокремлення загальних ознак та властивостей досліджуваного явища;
- метод прогнозування, що використовується для здійснення прогнозів щодо подальшого розвитку досліджуваного явища.

Практичне значення дипломної роботи полягає у тому, що вона може бути використана науковцями та студентами, які досліджують дану тему та намагаються визначити перспективи розвитку досліджуваного явища.

Структура дослідження: дана бакалаврська дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ

1.1. Міжнародна злочинність в період Античності та Середньовіччя

Міжнародний тероризм сьогодні розглядається як одна з найсерйозніших глобальних проблем, які потребують негайного вирішення. Не зважаючи на те, що майже всі держави та міжнародні організації проводять активну політику, спрямовану на боротьбу проти міжнародного тероризму та попередження терористичних актів, дане явище залишається широко поширеним по сьогоднішній день. Тим не менше, саме поняття «міжнародний тероризм» виникло лише кілька десятиліть тому, в той час як злочини, які могли трактуватися як терористичні дії, здійснювалися з часів утворення перших держав.

Окремі групи людей можуть бути незадоволеними чинною політикою як на державному рівні, так і на міжнародному, не дивлячись на те, хто займає керівні посади в уряді, парламенті, міжнародних організаціях тощо. Таке явище спостерігається протягом багатьох десятиліть, що пояснює виникнення різноманітних повстань, замахів на життя політичних лідерів, вбивства окремих осіб тощо. Тероризм також може розглядатися як метод протистояння чинній владі, адже метою діяльності терористичних організацій є порушення організації державного правління та суспільства та завдання матеріальної та моральної шкоди населенню [7]. На думку терористів, такі дії можуть мотивувати державне правління внести необхідні зміни у їх політичну діяльність, що дозволить терористичним угрупованням досягти свої цілі.

Виникнення держави призвело до утворення груп людей, не згідних з політикою, яка проводилася всередині цих країн. Більше того, державотворення спричинило розподіл суспільства на багаті та бідні верстви населення. Деякі особи бажали отримати владу та багатство, не зважаючи на перешкоди, з якими вони могли зіткнутися на цьому шляху, а тому такі люди

обирали будь-які методи, які могли дозволити їм досягти успіху. Незаконні дії, які можуть характеризуватися як злочинна діяльність, стали поширеними ще з моменту утворення перших держав. Так, дії Марка Юнія Брута та Гая Касія, які вбили Цезаря у 44 р. до н.е., можуть розглядатися як один з перших проявів терористичних актів [7].

Більше того, у I ст. н.е. доволі відомими стали сікарії - об'єднання людей, метою яких було вбивство римлян [10]. Не зважаючи на те, що інформація про діяння сікаріїв є доволі обмеженою, існуючі джерела доводять, що цілі та діяльність цього об'єднання може характеризуватись як терористична. Дані угруповання здійснювали свої злочини у світлу пору доби в місцях масового скупчення людей, що вважається особливістю сучасних терористичних організацій [10]. Сікарії розраховували на те, що наявність великої кількості людей змусить охоронців порядку зіткнутися з певними труднощами, визначаючи, хто саме вчинив злочин. Сікарії, діючи неправомірно, мали як особисті, так і політичні цілі: вони регулярно порушували суспільний лад, наносили матеріальні збитки, намагаючись заволодіти певним багатством. Таким чином, сікарії можуть розглядатися як одні з перших угруповань, які діяли за схожим до терористичних організацій принципом, адже саме про їх діяльність дійшла найбільша кількість згадок в історичних джерелах.

В період Античності доволі багато подій можуть характеризуватися як міжнародна злочинність. Наприклад, руйнування Карфагену у 146 р. до н.е. чи знищення жителями Афін мешканців Мелоса у 416 р. до н.е. стали прикладами злочинів, які сьогодні трактувалися б як терористична діяльність [22]. Тим не менше, говорячи про античні часи, такі діяння варто називати міжнародною злочинністю. Античні люди доволі часто вбивали інші народи або ж винищували цілі міста, маючи на меті політичну чи матеріальну вигоду, що знову ж таки доводить схожість їх діяльності до терористичних актів.

Характерними для античних часів було «викрадення людей з ціллю отримання матеріальної винагороди, захоплення наручників, масове знищення майна, організація злочинних угруповань тощо» [12, ст. 13]. Іншими словами,

використання досить жорстоких методів боротьби для досягнення своїх цілей є поширеним явищем споконвіків. Прикладом міжнародної злочинності та одним з перших випадків політичного бандитизму можуть слугувати дії Публія Клодія у 50-х рр. до н.е., який у Стародавньому Римі організував загони особистої охорони, необхідні йому для протистояння політичним супротивникам [12]. Так, використовуючи таке військо, Клодій отримав змогу значно впливати на державні та міжнародні питання.

У II ст. н.е. широко відомими стали напади розбійників, лідерами яких були Матері і Булла, до основних завдань яких входило зруйнування сіл та міст, викрадення людей, поширення відчуття страху серед населення тощо [22]. Безумовно, такі діяння можуть трактуватися як міжнародна злочинність, а за сьогоденніми нормами така діяльність може навіть характеризуватися як міжнародний тероризм.

Ще одним яскравим прикладом міжнародної злочинності періоду Античності може слугувати діяльність ісаврійських піратів у IV ст. н.е. на території сьогоденішньої Туреччини, які нападали на торгові судна, вбивали всіх членів команди, забирали їх майно тощо [31]. Пірати доволі часто використовували методи, характерні для сучасного міжнародного тероризму, намагаючись тримати під контролем морські простори. Злочини, вчинені певними особистостями, мали вагомий вплив на перебіг подій як всередині окремих держав, так і на міжнародній арені в цілому.

Якщо говорити про розвиток міжнародної злочинності в часи Середньовіччя, то в цей період міжнародна злочинність продовжувала набувати ще ширшого поширення. Виникнення та розвиток нових держав сприяли появі нових видів злочинів, деякі з яких сьогодні могли б розглядатися як міжнародний тероризм. Так, в Середньовіччя відомою стала діяльність асасинів – таємної організації, що керувалася релігійними цілями, які є недостатньо зрозумілими по сьогоденній день. В XI-XII століттях асасини змогли утворити власну державу завдяки своїм завоюванням [51]. Члени організації вбивали халіфів та султанів держав, які зустрічалися на їх

шляху, що дало можливість їх лідеру, Хасану ібн Саббаху, значно дестабілізувати політичне становище не величезному геополітичному просторі Сходу [31]. Держава асасинів проіснувала аж до XIII століття. Аналізуючи діяльність даної організації, можна говорити про те, що асасини зробили значний внесок у розвиток міжнародної злочинності. Враховуючи, що члени даної організації вважалися невловимими, існуючі на той час держави зіткнулися з серйозними перешкодами, намагаючись подолати асасинів. Дана організація успішно вселяла почуття страху на територіях, де проводила свою злочинну діяльність, а також мала вагомий вплив на зміну векторів політики держав, які знаходилися в найближчому оточенні. Таким чином, організація асасинів стала одним з праобразів сучасних терористичних угруповань.

Важливо згадати, що саме в період середніх віків релігійний аспект став одним з ключових мотивів та причин поширення міжнародної злочинності. Наприклад, у XII столітті важливу роль в житті держави відігравала церква, яка боролася проти будь-яких проявів інакомислення [51]. Західна церква створила судово-слідчий орган, завданням якого було стежити за людьми, які не підтримують існуючі постулати та карати даних особистостей через спалення на вогнищі. Таких «злочинців» (мається на увазі людей, які виступали проти існуючого ладу) називали єретиками [53]. Релігійний фактор призвів до вбивства десятків тисяч ні в чому не винних людей. Необхідно зазначити, що вищеописана політика проводилася всіма політичними режимами, що доводило вагомість релігій в питанні міжнародної злочинності. В майбутньому масове винищення людей на релігійному та політичному фоні стало характерним і для міжнародного тероризму.

Потрібно згадати також те, що саме в період Середньовіччя боротьба з лідерами держав шляхом їх вбивства стала поширеним явищем не лише всередині країн, але й на міжнародному рівні. Такий метод протистояння чинній владі був доволі ефективним, адже вбивства королів та імператорів робили необхідним обрання нових політичних лідерів, які могли повністю змінити політичний курс окремої держави [58]. Більше того, злочини такого

характеру дозволяли противникам існуючого керівництва зберегти владу, яка могла бути захоплена з різних причин іншими особами. Приклад такого виду міжнародної злочинності характерний навіть для історії України. Так, у 1015 році Святополк вбив князів Гліба та Бориса, намагаючись зберегти свою владу [27]. Враховуючи те, що Святополк незаконно отримав владу після смерті свого батька, князя Володимира, у боротьбі за трон з четвертим братом, Ярославом, такий злочин був необхідним для можливості закріпитися при владі [10]. Безперечно, вбивство політичних лідерів з метою захоплення влади може вважатися одним з яскравих прикладів міжнародної злочинності.

Таким чином, можна говорити про взаємозв'язок між виникненням держави та міжнародної злочинності. Утворення держав сприяло поділу людей на тих, хто має владу, і тих, хто повинен підкорятися чинному керівництву. Безумовно, завжди є особистості чи групи людей, які не згодні з політикою, яку проводить певне керівництво, що пояснює поширення різноманітних злочинів, спрямованих проти державних лідерів. В період Античності, держави лише розпочинали процес формування та намагалися визначити закони, які могли б регулювати політичне та суспільне життя. Паралельно даному процесу своє формування розпочала міжнародна злочинність, деякі прояви якої вже через багато століть стали відомими як міжнародний тероризм.

Підсумовуючи розвиток міжнародної злочинності в часи Середньовіччя, потрібно зосередитись на бажанні державних лідерів захоплювати нові території та поширювати свій вплив на нові землі. Замахи на життя та власне вбивство політичних діячів може трактуватися як прояв міжнародної злочинності, адже метою таких злочинів було порушити міжнародний порядок та дестабілізувати політичну ситуацію. Оскільки неочікувана смерть державних лідерів зазвичай приводила до певного хаосу, політичні лідери сусідніх держав могли уміло використовувати таку ситуацію для задоволення власних інтересів.

1.2. Розвиток міжнародної злочинності в Новому часі

Подальший розвиток держав після завершення періоду Середньовіччя породжував певний прогрес міжнародної злочинності. Правителі держав почали використовувати доволі жорстокі методи для придушення повстань всередині своїх держав. Більше того, люди не могли висловлювати свої думки стосовно різноманітних питань, адже такі дії могли призвести до їх страт чи тортур. Сьогодні міжнародний тероризм спрямований на порушення державного порядку та суспільного ладу і зазвичай його витoki йдуть з інших держав. Іншими словами, терористичні організації намагаються дестабілізувати політичне становище в державах, політика яких певним чином не влаштовує дані угруповання. Якщо говорити про давніші часи, зокрема про Новий час, то необхідно зазначити, що злочини, які сьогодні могли б трактуватися як міжнародний тероризм, доволі часто здійснювалися самою політичною верхівкою.

Наприклад, аналізуючи діяльність царя Івана IV, який правив у 1565-1584 роках, багато науковців погоджуються, що дана особистість стала одним з найжорстокіших правителів за всю історію [10]. Іван IV утворив репресивний орган, відомий як опричнина, який дав йому можливість позбуватися князів та бояр, які не підтримували його політику чи будь-яким чином намагалися йому протистояти. Іван Грозний ретельно розробив ідеологічне обґрунтування даній діяльності, а також створив спеціальні військові структури для реалізації своєї політики [7]. Іншими словами, опричнину можна розглядати як основний інструмент для здійснення державного терору.

Прикладом злочинів, вчинених під керівництвом Івана Грозного, може слугувати його діяльність стосовно жителів м. Великого Новгороду у 1570 р. [10]. До Івана IV дійшли чутки, що мешканці міста планують здати місто литовському королеві, що сприяло рішенню царя оточити місто та розпочати масові тортури і страти. Городян спалювали живцем та топили у річці. За

деякими даними, близько 1500 людей було вбито в той період, а тому такі дії російського царя однозначно можуть трактуватися як злочинна діяльність.

Більше того, говорячи про діяльність російських царів, потрібно зазначити, що правителі усіма силами намагалися здобути повноцінну підтримку бояр та князів. Діячі, які не підтримували політику державного лідера, могли зіткнутися з жорстокою помстою, і дуже часто реальна загроза російському царю не відповідала тим переслідуванням, яких зазнавали інакодумці. Таким чином, можна говорити про те, що метою такою політики російських правителів було залякування жителів та вплив на їх психологічну готовність протистояти чинній владі. Люди розуміли, що, чинячи опір російському царю, вони могли піддаватися страшним тортурам та смерті. Оскільки люди ставали свідками вбивства інших мешканців, які тим чи іншим чином були невігідними для російської влади, вони усвідомлювали, що їх буде спіткати схожа доля у випадку їх непокори. Завданням державного терору стало попередження будь-яких проявів незгоди з політикою, яка проводилася державою в той період.

Поширеним явищем в Новий час став терор з метою залякування політичних опонентів. У боротьбі за державну владу політичні діячі використовували доволі жорстокі методи, включаючи навіть політичні вбивства. Не можна сказати, що такі злочини могли б характеризуватися як тероризм в сучасних умовах, проте така діяльність цілком відповідала характеристикам міжнародної злочинності. Політичні вбивства стали одним з найефективніших методів повноцінно усунути своїх політичних опонентів. Державні діячі значно переживали за свої життя, оскільки розуміли, що їх противники могли обрати доволі радикальні способи усунення від влади своїх опонентів. Часто політичні діячі діяли на випередження, вбиваючи своїх конкурентів, не маючи для цього адекватних приводів. Оскільки державні діячі усвідомлювали можливість своєї смерті, вони знищували всіх противників, які могли їм завдати шкоди.

Важливо зазначити, що ще з давніх часів терор використовувався і пересічними людьми, які намагалися таким чином протистояти свавіллю влади [58]. Іншими словами, злочинні дії стали одним зі способів самозахисту для звичайних громадян. Аналізуючи світову історію і, відповідно, історію розвитку держави, можна стверджувати, що злочинна діяльність, складовою частиною якої став терор, використовувалася як для дестабілізації політичного та суспільного становища, так і для боротьби з державним свавіллям [70]. Найчастіше такій жорстокій діяльності віддавали перевагу саме політичні діячі та заможні особистості, які були зосереджені на певних політичних цілях.

Тим не менше, безправне становище селян та жорстоке ставлення рабовласників неодноразово призводили до використання таких же жорстоких методів самими селянами. Необхідно пояснити, що простий люд вдавався до рішучих та жорстоких дій не через приналежність окремих особистостей до певного класу, а через їх дії, які принижували людську гідність та ставали нестерпними для громадян [74]. Саме цей аспект привів до поширення революційних рухів у Західній Європі у XVIII ст. та в Росії у XIX ст. Метою даних повстань стала необхідність зміни суспільного ладу та забезпечення громадян рівними правами та свободами [106]. Так, жорстокі дії та терор використовувалися не лише можновладцями, але й звичайними громадянами, проте цілі вони мали абсолютно різні.

Не зважаючи на те, що терор та тероризм як явища існували ще з давніх часів, самі поняття «терор» та «тероризм» виникли лише у XVIII ст. [74]. Вагому роль у розвитку даних явищ відіграла Велика Французька Революція, яка відбулася у 1789-1799 роках. Описуючи дану подію, з 1798 року ідеологи вперше почали вживати вищезгадані поняття, пояснюючи події у Франції протягом того проміжку часу. Так, у 1935 році з'явилася робота Д. Гріра «Терор під час французької революції», які і стала однією з праць, що започаткували використання термінів «терор» і «тероризм». Саме під час Великої Французької Революції було вбито величезну кількість людей

протягом короткого періоду, що і спричинило необхідність нового поняття, яке могло б характеризувати такі жорстокі діяння [79].

Французька революція призвела до створення яacobінських революційних комітетів, членами яких стали жителі, які повноцінно підтримували ідеї революції, а тому і стали головними інструментами терору. У 1793 році під егідою яacobінців було організовано революційний трибунал [79]. Закріплення революційного уряду сприяло можливості таких трибуналів використовувати жорстокі методи у боротьбі проти осіб, які відмовлялися жити відповідно до вимог нового уряду. Згідно з історичними даними, діяльність революційних трибуналів спричинила страти 2607 людей [80]. Така діяльність яacobінців значно знизила їх авторитет в очах народу, проте їх керівництво не розглядало інших методів покращити своє становище, окрім використання терору. Таким чином, Велика Французька Революція посприяла зіткненню людства з новим терміном – «терор», яке з того часу часто використовувалося для трактування окремих видів злочину у політичній сфері.

Ще декілька століть тому, а саме в період виникнення терміну «тероризм», цілком даного явища була боротьба проти чинної влади, яка підтримувала тиранічні та деспотичні методи правління [82]. Терор сприймався як вимушений метод протистояння владі, коли більш мирні засоби не були ефективними. На межі XIX та XX століть тероризм характеризувався як більш локальне явище. Бойовики боролися з окремими представниками влади, політика яких не влаштовувала даних осіб. Чим вищу посаду займав певний політичний діяч, тим більш небезпечною вважалась його діяльність, оскільки саме президенти, королі та прем'єр-міністри найчастіше ставали ціллю терористів [99]. Жителі того періоду розглядали терор як ефективний спосіб зміни чинної влади.

У XIX ст. відомим на території європейських держав та Сполучених Штатів Америки став Іоганн Міст, який активно пропагував ідею, що з варварською системою можна боротися лише варварськими методами. Згідно

з його думкою, слова не могли бути настільки ефективними в спонуканні народу до протистояння уряду, як терористичні дії. Так, терористичні організації почали активну діяльність в Іспанії, США, Італії та Франції [99]. Людей, які підтримували терористичні методи боротьби з чинною владою, називали анархістами.

Жертвами діяльності анархістів стали Маккінлі та Гарфілд (президенти США), Умберто I (король Італії), Елізабет (імператриця Австро-Угорщини), Луї Карно (президент Франції) та інші [102]. Кількість постраждалих від рук анархістів була дуже великою. Більше того, було скоєно ряд замахів (наприклад, на Канимра Бісмарка), які не увінчалися успіхом [99]. Відповідно до історичних даних, в США та Європі разом було скоєно більше півтори тисячі терористичних актів з метою вбивства державних лідерів [81]. Безумовно, даний аспект доводить, що люди розглядали терористичні акти як жорстокі, але доволі ефективні методи досягнення власних цілей. Тим не менше, це ні в якому разі не виправдовує діяльність терористичних організацій, а лише демонструє, що в сучасних умовах людство сприймає терористичну діяльність більш негативно у порівнянні з минулими століттями.

Говорячи про ХІХ ст., необхідно проаналізувати злочинну діяльність на території Сполучених Штатах Америки. Перш за все, потрібно згадати сам процес освоєння американських земель, який відбувся за декілька століть до цього. Освоюючи нові території, колонізатори забороняли місцевим жителям займатися землеробством та полюванням [102]. Корінне населення повинно було жити у резерваціях, але відсутність можливості здобути собі їжу призводила до гибелі індіанців. Така політика колонізаторів може розглядатися як прояв міжнародної злочинності.

У 1864 році в США було створено організацію ку-клукс-клан, діяльність якої цілком може трактуватися як терористична. До даної організації зазвичай входили колишні військовослужбовці. В момент утворення ку-клукс-клан основна частина осередків даного угруповання знаходилася на півдні США [82]. Так, члени організації могли захищати власність та боротися за права

білошкірих людей, навіть не зважаючи на триваючу громадянську війну. Зазвичай організація пересувалася вночі, тероризуючи темношкірих людей, які не давали жодного приводу для такої жорстокості [102]. Вбивства, пограбування, зґвалтування, катування були найпоширенішими методами ведення терористичної діяльності ку-клукс-кланом. У 1869 році дане угруповання було розформоване. Тим не менше, насильство, яке організували члени ку-клукс-клану продовжувалося аж до 1872 року.

У 1920-х роках в Сполучених Штатах Америки діяв «сухий закон» [80]. Так, Конституція США заборонила виробництво, продаж та перевезення алкогольних напоїв. Така поправка призвела до загострення протистояння між різними злочинними організаціями, ціллю яких було отримання великих прибутків завдяки вищезгаданому промислу. Такі угруповання володіли величезною кількістю зброї: автоматами, кулеметами, вибуховими пристроями тощо [106]. Тим не менше, оскільки описана діяльність не мала жодних політичних цілей, такі дії можна характеризувати як організована злочинність.

Кожен терористичний акт певною мірою змінює хід історії, проте масштаби таких трансформацій є доволі різними. Деякі терористичні акти вплинули лише на окремі держави чи групу держав в той час, як діяльність інших угруповань відіграла ключову роль у певних історичних подіях. Наприклад, як відомо, Перша світова війна була спричинена вбивством спадкоємця австрійського престолу ерцгерцога Франца Фердинанда та його дружини. Саме ця подія вважається головною передумовою Першої світової війни, яка спричинила зникнення деяких держав, революцію в Росії, захоплення влади Німеччини нацистами і навіть Другу світову війну [7]. Саме терористичний акт, здійснений сербським націоналістом, докорінно змінив хід історії та змусив людство вийти на новий рівень розвитку.

Таким чином, у період Нового часу виник термін «терор», який дозволив науковцям чітко охарактеризувати діяльність терористів. На даному етапі терористична діяльність здійснювалася з метою дестабілізації політичного

становища та боротьби проти політичних опонентів. Не зважаючи на те, що політичним діячам доводилося вдаватися до жорстоких та неприйнятних методів, вони продовжували використовувати терор для залякування своїх опонентів та демонстрації проявів свого впливу та авторитету.

Говорячи про царські часи, науковці доводять, що ряд російських царів використовували терор, який в той час був відомий більше як міжнародна злочинність, для поширення масового страху, метою якого було попередження будь-яких проявів інакомислення чи бажання змінити чинну владу. Представники державної влади усвідомлено страчували та карали громадян на очах інших людей, щоб змусити їх зосередитися на можливих наслідках їх діяльності. Влада вже протягом багатьох століть залишається одним з найбажаніших явищ для більшої частини людства, адже люди доволі часто готові пожертвувати всім заради свого авторитету та впливу. Історія демонструє, що можновладці постійно ризикували своїм життям та перебували на межі смерті, проте більшості політичних діячів це не заважало продовжувати проводити свою діяльність, не дивлячись на можливі ризики.

Саме в період Нового часу міжнародна злочинність, згодом відома як терор, стала невід'ємною частиною політичного життя суспільства. Люди використовували це явище для боротьби проти несправедливості та страждань, яких вони зазнавали через всездозволеність панівних класів. На цьому історичному етапі людство почало вірити, що проти жорстокості можна боротися лише жорстокістю, що і пояснює, чому суспільство почало активно протистояти владі, організовуючи повстання, різноманітні рухи тощо і використовуючи жорстокі методи для досягнення своїх цілей. Так, виникнення термінів «терор» та «тероризм» після Великої Французької Революції дозволило науковцям чітко охарактеризувати діяльність окремих особистостей, яка проводилася протягом багатьох століть, проте не мала чіткої назви. Так, важливим досягненням Нового часу є розуміння людей, що терористична діяльність повинна трактуватися як окремий вид злочину, який має свої специфічні характеристики та елементи.

1.3. Виникнення поняття «міжнародний тероризм»

Вже з ХХ століття тероризм почав набувати сучасних форм та став ще більш впливовим на міжнародній арені та поширеним у політичному та суспільному житті держав. Говорячи про минуле століття, потрібно зазначити, що Перша і Друга світові війни значно вплинули на розвиток явища тероризму. Саме з цього часу цілі, стратегія та зброя терористичних організація значно змінилися. У ХХ столітті держави визнали значимість міжнародної безпеки та намагалися вжити всі необхідні заходи для збереження миру на планеті. Тим не менше, в цей період тероризм та дві світові війни не дозволяв державам реалізувати їх плани стосовно мирного становища у всьому світі.

Враховуючи те, що у ХХ столітті боротьба між державами за вплив у різних регіонах, авторитет та глобальне лідерство стала більш активною, міжнародні актори зіткнулися з «подвійними стандартами», намагаючись проаналізувати вчинені в цей час терористичні акти. Так, минуле століття запам'яталося людству стрімким розвитком тероризму, що спричинило виникнення нового поняття – «міжнародний тероризм» - яке чітко характеризувало діяльність угруповань, що мали за мету дестабілізувати політичне становище в різних державах.

Аналізуючи міжвоєнний період, можна визначити, що терористичні методи стали популярними серед ультраправих партій та рухів, які активно боролися за владу. Через відсутність чітких планів та стратегій, а також недосконалість програм дані політичні сили мали небагато шансів здобути прихильність людей [7]. Іншими словами, перераховані аспекти завадили б їм подолати політичних опонентів.

Якщо говорити про фашистів, які в цей період намагалися здобути прихильність більшості населення, необхідно зазначити, що дана політична сила могла здобути перемогу лише в умовах кризи. Подолання світом

існуючих труднощів значно погіршило б становище фашистів, ціллю яких було продемонструвати, що лише їх організація може забезпечити стабільність на міжнародній арені [83]. Так, насильство стало для них найефективнішим способом досягнення поставлених цілей. Фашисти були переконані, що терористичні методи зможуть забезпечити їх перемогою у політичній гонці. Вони здійснили сотні політичних вбивств, усуваючи своїх опонентів та створюючи підґрунтя для ефективної агітації населення стосовно політичної сили, яка докорінно змінить їх життя [31].

Не припинилися терористичні акти і після приходу фашистів до влади, адже такі жорстокі методи продовжували позитивно впливати на їх авторитет та місце у політичному житті. Терористична діяльність дозволила фашистам зміцнити свою владу, поширивши ідеологію про виняткову роль арійської раси у світовій історії. Фашисти, які прийшли до влади у міжвоєнний період, потурбувалися про те, щоб всі державні органи, організації, навчальні заклади, система правоохоронних органів тощо працювали на реалізацію даної ідеології [84]. Більше того, фашистська влада змусила навіть юридичну сферу підкоритися новому порядку, зробивши її головним інструментом залякування населення.

Експерти підтверджують, що фашистам за доволі короткий термін вдалося стратити від 80 до 300 тисяч осіб, юридично аргументуючи свої рішення та переконуючи суспільство у необхідності таких дій для блага держави [4]. Безумовно, політика фашистів може розглядатися як один з прикладів терористичної діяльності, що вийшла на новий, державний, рівень та зосередилася на значно масштабніших цілях та планах.

Друга світова війна продемонструвала бажання фашистів продовжити проводити терористичну діяльність на міжнародному рівні. Говорячи про унікальну роль арійців, фашисти нівелювали будь-яку значимість інших рас, що спонукало їх здійснювати терористичні акти проти всього людства. Потрібно зазначити, що населення, яке проживало на захоплених німцями

територіях, страждало від репресій, організованих не тільки спеціальними підрозділами, але й звичайними військовими [84].

Органи, які займали керівні позиції у фашистській державі, відігравали вагомий роль в організації масових вбивств та їх реалізації на захоплених територіях. Метою такої політики було зачистити землю для німців, які мали в майбутньому тут проживати [31]. Якщо фашисти і залишали певних осіб живими, то єдиним шляхом вижити для них було рішення стати покірними рабами, які мали служити представникам арійської раси. Відповідно до історичних документів, фашисти вірили в те, що мільйони людей є зайвими на планеті, а тому їх завданням було очистити світ від громадян, які, на їх думку, не були гідними життя [83].

Масові вбивства ніяк не заборонялися чинними законами та не піддавалися судовим переслідуванням. Більше того, така діяльність активно заохочувалася фашистською владою та вважалася одним з головних аспектів, які дозволяли громадянам стрімко просуватися по службі. Аналіз історичних джерел доводить, що фашистський терор спричинив вбивства понад 14 мільйонів людей лише на території колишнього СРСР [4]. Таким чином, фашистська влада в Німеччині стала одним з прикладів відкритої довготривалої та стабільної терористичної діяльності за всю історію існування людства.

Важливо зазначити, що Німеччина не була єдиною державою, яка змогла здійснювати терористичну діяльність на міжнародному рівні. Ще однією такою державою, яка активно пропагувала фашизм та використовувала терористичні методи для досягнення своїх цілей, стала Італія, яку в той період очолював Беніто Муссоліні [12]. Початковою метою даного політичного діяча була боротьба проти Сицилії, яка зосередилася на соціальному прогресі. Здобуття Муссоліні посади голови уряду Італії призвело до протистояння між старою та новою мафією. Необхідно пояснити, що нова мафія існувала на державному рівні, що наділило її багатьма привілеями та можливостями. В Італії терор, здійснюваний державною владою, був спрямований не так на

політичних діячів, як на звичайних людей з метою їх залякування та попередження будь-яких проявів протистояння чинній владі. Згідно з історичними даними, лише у серпні 1923 році італійська влада скоїла 369 злочинів проти мирного населення [76].

У 1924 році проти сицилійської мафії розпочалася війна, невід'ємною частиною якої стала терористична діяльність проти жителів Італії [12]. Італійська влада активно використовувала різноманітні методи катування людей, намагаючись змусити їх визнати свою приналежність до мафії. Ті особи, чия приналежність до мафіозі була все ж доведена, були страченими або депортувалися на Лінарські острови, де були створені своєрідні концентраційні табори [66].

Аналізуючи розвиток проявів міждержавного тероризму в США у ХХ ст., необхідно зупинитися на правовій базі ЦРУ після Другої світової війни. Так, у 1950 році президентом Г. Труменом було ухвалено директиву, в якій головним завданням США проголошувалося становлення такого світового порядку, який міг би цілком задовільнити американські національні інтереси [53]. Дана директива зосереджувалася на необхідності підтримки протистоянь на території регіонів, які належали до національних інтересів США. Сполучені Штати Америки могли значно зміцнювати свої позиції, втручаючись у локальні конфлікти. У 1951 році у США було прийнято закон «Про взаємне забезпечення безпеки», офіційною метою якого було об'єднати країни, зосередившись на спільній цілі – попередити нову війну та встановити глобальний мир [44]. Тим не менше, фактично даний закон дозволив американській владі заохочувати терористичну діяльність спрямовану проти СРСР. Для Сполучених Штатів Америки головним досягненням, спричиненим прийняттям даного закону, став розпад СРСР.

Завершення Другої світової війни призвело також до поширення терору в іншій частині планети – Китаї. Використовуючи комуністичну ідеологію та досвід становлення СРСР, Мао Цзедун, лідер КНР з 1949 року, розпочав новий етап розвитку Китаю [43]. Так, даний політичний діяч зосередився на

аналогічних до СРСР цілях та методах, що забезпечило йому повноцінну підтримку радянської влади. Необхідно зазначити, що режим Мао Цзедуна призвів до загибелі великої кількості людей, які були не згідними з політикою нової влади. Так, завдяки репресіям та новим законам, в КНР протягом 1949 – 1976 рр. було знищено близько 61 мільйона осіб [37].

Дослідивши всі вищеперераховані приклади розвитку терористичної діяльності на державному рівні, можна говорити про те, що у ХХ ст. тероризм набув абсолютно нових форм та масштабів. Якщо порівнювати терористичну діяльність у ХІХ та ХХ ст., стає очевидним те, що внаслідок свого розвитку тероризм став державним явищем, змусивши мільйони людей зіткнутися з беззаконням, концентраційними таборами, геноцидами тощо [4].

Влада у різних державах цілеспрямовано використовувала терор проти мирних жителів, намагаючись змусити їх підкорятися чинній владі та попередити будь-які прояви незгоди з політикою країни. Не зважаючи на те, що вищезгадані моменти зустрічалися вже і раніше, широкого поширення вони набули саме у ХХ ст., що дозволяє говорити про те, що саме в цей час тероризм вийшов на зовсім новий рівень розвитку.

Аналізуючи історію, можна зробити висновок, що терор так чи інакше пов'язаний з політичною сферою. Люди здійснювали терористичну діяльність для того, щоб протистояти владі, політика якої була неприйнятною для населення. Більше того, терор використовувався і самою політичною верхівкою для втихомирення населення та попередження їх боротьби проти чинної влади. Дане твердження спростовує думку, що тероризм став винаходом сучасності. Не можна говорити про терор як про явище, яке з'явилося лише декілька десятиліть тому, адже прояви терористичної діяльності можна простежити ще з часів утворення перших держав. Тим не менше, протягом світової історії значно змінилися терористичні методи, цілі, форми прояву, масштаби тощо.

Незважаючи на довготривалу історію терору та тероризму, поняття «міжнародний тероризм» виникло лише у 70-х рр. ХХ ст. [43]. ООН пояснює

термін «міжнародний тероризм» як «здійснення, організація, сприяння здійсненню чи фінансування заохочення агентами чи представниками однієї держави актів проти іншої держави чи потурання з їх боку здійсненню таких актів, що спрямовані проти осіб чи власності і які за своїм характером мають метою викликати страх у державних діячів, груп людей чи населення в цілому» [37, с. 384]. Поява поняття «міжнародний тероризм» спричинена тим, що держави почали використовувати терор не лише проти власного населення, але й проти інших політичних гравців.

Протягом 60-70-х рр. ХХ ст. відбулася стрімка активізація тероризму, що призвело до визнання даного явища глобальною проблемою. Наприклад, одним з найвідоміших терактів стали події 1972 року під час проведення Олімпійських ігор у Мюнхені [23]. Члени ісламістської терористичної організації «Чорний вересень» взяли в заручники учасників змагань та тренерів ізраїльської збірної. Ця подія завдала значного удару німецькій владі, яка вперше зіткнулася з терористичними актами такого масштабу. Оскільки знайти спільну мову з терористами німецьким політикам не вдалося, було прийнято рішення штурмувати злочинців, проте штурм зазнав краху [49].

Під час Літніх Олімпійських ігор 1972 року загинуло одинадцять осіб [24]. Саме ця подія довела безсильність держави у боротьбі проти тероризму та вивела терористичну діяльність на міжнародний рівень. Так, держави зрозуміли, що тероризм не є локальною проблемою чи викликом для окремої держави; тероризм став однією з найголовніших глобальних проблем сучасності.

Після подій 1972 року діяльність терористів продовжувала ставати безжаліснішою [19]. Терористи здійснювали терористичні акти будь-де: на вокзалах, в метро, кафе, ресторанах, кінотеатрах, вулицях тощо. Чим більше людей гинуло, тим задоволенішими своєю діяльністю були терористи. Міжнародний тероризм продовжував відігравати вагомий роль у політичній сфері. Так, терористи вбивали політичних діячів, дипломатів тощо. Так, у 1977 році німецька терористична група РАФ вбила лідера Федерального союзу

німецьких роботодавців Шлеєра в Кельні, а у 1978 році італійські «Червоні бригади» знищили голову національної ради ХДП Італії Альдо Моро [20]. Ці приклади доводять, що навіть у ХХ ст. тероризм активно використовувався для боротьби проти політичних опонентів та невігідних політичних діячів.

Одним з найсерйозніших та наймасштабніших проявів міжнародного тероризму стали теракти 11 вересня 2001 року [9]. Саме ця подія продемонструвала, що терористичні організації стали більш продуманими, небезпечними, адже вони розробляли чітку стратегію та план, що дозволило їм завдавати значно більшу матеріальну шкоду та знищувати більшу кількість людей. До терористичного акту 11 вересня 2001 року США вірили у те, що вони цілком захищені від тероризму [20]. Дана трагедія довела, що міжнародний тероризм стосується абсолютно кожену державу, а тому країни не можуть уникати боротьби проти цього явища.

Досліджуючи прояви міжнародного тероризму сьогодні, стає очевидним те, що терористичні угруповання базуються у всіх регіонах світу. Міжнародна спільнота не може передбачити, де буде здійснено наступний терористичний акт, що доводить необхідність постійної готовності протистояти даному явищу в сучасних умовах. Міжнародні організації та держави окремо вживають всі необхідні заходи для попередження та подолання міжнародного тероризму, проте, досліджуючи сьогоднішній стан даної проблеми, можна зробити висновки, що цих дій недостатньо.

Таким чином, історія розвитку міжнародної злочинності, яка згодом спричинила появу понять «тероризм» та «міжнародний тероризм» чітко демонструє, що терористична діяльність вже протягом багатьох століть є невід'ємною частиною розвитку держав. Історичний аналіз доводить, що влада держави часто стикається з певним супротивом політичних опонентів чи осіб, які не згодні з політикою, яку проводять окремі політичні діячі. Тим не менше, люди обирають різні шляхи боротьби з чинною владою: одні віддають перевагу мирним методам, інші – жорстоким, які і спричиняють поширення терористичної діяльності.

Якщо на початку етапу державотворення тероризм мав більш локальний характер та стосувався лише окремих держав, то в сучасних умовах дане явище вийшло на міжнародний рівень, що підтверджує необхідність об'єднання зусиль усіх політичних акторів для підвищення ефективності боротьби з даним викликом. Завдяки своїй спонтанності та непередбачуваності тероризм вже протягом багатьох століть вважається однією з найскладніших та найнебезпечніших проблем.

Отже, поняття «міжнародний тероризм» з'явилося внаслідок довготривалих процесів, які відбувалися протягом багатьох століть. Для успішної боротьби проти міжнародного тероризму міжнародній спільноті потрібно дослідити корінь даного явища, щоб зрозуміти причини та передумови терористичної діяльності. Міжнародний тероризм, мабуть, не можливо повністю подолати на сучасному етапі, проте історичний аналіз доводить, що кожна держава повинна вжити всі необхідні заходи, щоб попередити виникнення терористичних організацій всередині країни та не дозволити їм здійснювати терористичні акти на території інших держав.

РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ТА ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Аналіз специфіки діяльності терористичних та злочинних організацій в сучасному світі

Міжнародний тероризм та організована злочинність є одними з найсерйозніших проблем сучасності, які потребують термінового вирішення. Діяльність міжнародної спільноти сьогодні спрямована на підтримання миру у всьому світі, в той час як існування вищезгаданих понять є однією з найбільших перешкод для досягнення даної цілі. Враховуючи те, що і міжнародний тероризм, і організована злочинність розглядаються як злочинна діяльність, існує певна плутанина стосовно характеру та масштабів їх загрози, що, в свою чергу, є бар'єром для розробки ефективних контрзаходів проти осіб, задіяних в терористичних та злочинних організаціях. Так, необхідно чітко розуміти, чим відрізняється міжнародний тероризм від організованої злочинності, щоб мати змогу дати більш точні прогнози щодо подальшого розвитку тероризму на міжнародному рівні та вжити всі необхідні заходи для попередження чи боротьби з терористичною діяльністю.

Розглядаючи схожі та відмінні риси міжнародного тероризму та організованої злочинності, варто ретельно проаналізувати цілі, масштаби, характер, методи, фінансування, організацію та мотиви такої діяльності. Не зважаючи на те, що як члени терористичних організацій, так і члени злочинних угруповань діють протиправно та порушують встановлені закони і норми, їх дії призводять до різних наслідків та мають різний вплив на міжнародну спільноту в цілому [1].

Перш за все, необхідно проаналізувати, які саме люди стають членами терористичних та злочинних організацій. Науковці доводять, що існує ряд факторів, які можуть вплинути (проте не у всіх випадках) на рішення певної людини приєднатися до угруповань, які займаються терористичною

діяльністю чи організованою злочинністю [5]. Наприклад, вважається, що ряд аспектів (перебування в шлюбі, наявність гідної освіти, вищий професійний статус тощо) можуть змусити людину відмовитись від ідеї стати членом організації, яка займається організованою злочинністю. Так, бажання не піддавати ризику сім'ю, можливість заробити гроші законним шляхом та спілкування з рідними, яке зазвичай протидіє негативному соціальному впливу, можуть мати вагомий вплив на бажання людини відмовитися від вчинення певних злочинів. Вищеперераховані фактори не зменшують ймовірності причетності особистості до тероризму [8].

Беручи до уваги те, що ідеологія, релігія, політичні переконання відіграють важливу роль в існуванні міжнародного тероризму, сімейний стан та фінансове становище людини в деяких випадках не можуть відмовити її від участі у терористичній діяльності. Іншими словами, ідеологічні та політичні мотиви доволі часто перевершують вищезгадані аспекти [11]. Тим не менше, така характеристика не є актуальною для всіх випадків. Існує величезне різноманіття як терористів, так і злочинців, проте найчастіше ними стають саме молоді чоловіки, що є найпоширенішою ознакою злочинців. Так, не можна виокремити якусь конкретну характеристику, яка буде відповідати всім злочинцям чи терористам, що значно ускладнює їх пошуки [1].

Очевидно, що методи, які використовуються терористами та злочинцями, є нелегальними та протиправними. Використання насильства зазвичай є невід'ємною частиною діяльності терористів, і такі дії включають вбивства, напади, вчинення майнової шкоди, викрадення людей, використання зброї та вибухових речовин тощо. Так, практично всі методи, які застосовуються терористами для досягнення їх цілей, є незаконними, що знову ж таки доводить необхідність постійної боротьби проти тероризму. Організована злочинність також передбачає присутність насильства у діяльності організацій. Тим не менше, злочинні угруповання намагаються приховати такі дії від суспільства, в той час як терористи навпаки прагнуть до

масового поширення інформації щодо їх жорстокості, а тому проводять свою діяльність на очах у величезної аудиторії [3].

Важливо зазначити, що терористичні організації порушують закони вже на етапі підготовки терористичних актів, адже в цей період вони стикаються з торгівлею зброєю, порушенням законів щодо міграції, контрабандою, корупцією тощо [3]. Готуючись до терористичних актів, терористи прагнуть залишатися непоміченими, щоб сам терористичний акт став максимально несподіваним та призвів до величезних втрат. Такі методи є доволі схожими до практик, які застосовуються угрупованнями, що займаються організованою злочинністю.

Одна з головних цілей терористів полягає в тому, щоб певним чином вплинути на політичну чи соціальну сферу певної держави. Як зазначалося вище, терористи керуються певними ідеологіями та ідеями, а тому їх завданням є спричинити конкретні зміни в політичній галузі. Люди та організації, які займаються організованою злочинністю, мають за мету отримання фінансової вигоди. Безумовно, гроші є вагомим фактором і в діяльності терористів, проте ключовим аспектом їх діяльності все ж залишається ідея, яку вони намагаються пропагувати [25]. Враховуючи, що терористичні угруповання потребують значних коштів для проведення своєї діяльності, вони беруть участь у різноманітних злочинах, які сприяють фінансуванню їх діяльності. Злочинці зосереджуються саме на фінансовій вигоді своїх дій, а тому, скоюючи злочини, вони очікують отримання грошової винагороди, яку використовують на задоволення власних потреб [23].

Аналізуючи міжнародний тероризм та організовану злочинність, необхідно згадати про таке явище як самосуд. Доволі часто терористичні організації, а особливо державні діячі, які використовують терор, керуючи певною державою, намагаються здобути прихильність окремих груп людей. Наприклад, у XVIII-XIX ст. в Північній Ірландії республіканці почали здійснювати самосуд над особами, які займалися наркоторгівлею чи скоювали інші злочини [5]. Таким способом республіканці намагалися

продемонструвати їх бажання подолати проблеми суспільства, проте методи їх боротьби включали побиття, каліцтво чи навіть вбивство, що трактувалося як терористична діяльність. Схожою практикою займалася і мафія, яка мала вплив на окремі регіони держав та здійснювала самосуд на даній території. Важливо те, що самі злочинці вірять в те, що їх самосуд є справедливим та ефективним способом вирішення нагальних проблем, пов'язаних зі злочинністю [33].

Дослідження структурної організації терористичних та злочинних угруповань демонструє, що даний аспект зазнав значних змін протягом декількох останніх десятиліть. Раніше терористичні та злочинні організації мали більш ієрархічну структуру, адже вони обирали своїх лідерів та провідних діячів, які керували діяльністю угруповань [24]. Сьогодні вони стали більш автономними, а роль і вплив кожної людини дещо посилюється. Так, отримавши певну автономію, члени організації, які належать до нижчого та середнього рівня терористичних та злочинних угруповань, почали співпрацювати між собою. Сьогодні суб'єкти міжнародного тероризму та організованої злочинності нерідко допомагають один одному у скоєнні злочинів, що стало наслідком збільшення їх автономії [28].

Говорячи про короткострокові мотиви діяльності терористичних організацій та злочинних угруповань, потрібно зазначити, що їх першочерговою ціллю є отримання коштів за допомогою торгівлі наркотиками, пограбування банків чи інших злочинів, які забезпечують отримання коштів. Різниця в мотивах міжнародного тероризму та організованої злочинності полягає у довгострокових перспективах. Терористи намагаються організувати атаки, які отримають широкий розголос. Так, отриманні публічності призводить до певних політичних чи соціальних змін, що і є кінцевою метою міжнародного тероризму. Оскільки терористи вірять у те, що вони діють від певної групи, права якої вони прагнуть захистити, терористичні організації часто висловлюють, на їх думку, альтруїстичні наміри [28].

Якщо порівнювати членів злочинних угруповань з терористами, для злочинців більш характерний егоїзм. Так, особи, задіяні в організованій злочинності, не мають явного інтересу ні до публічності, ні до політики, якщо така діяльність не здатна забезпечити їх фінансовою вигодою. Тим не менше, Мексиканські картелі, які вважаються одним з найяскравіших прикладів організованої злочинності, іноді відсікали голови своїм суперникам, залишали розчленовані трупи в громадських місцях, розповсюджували відео, де зображувалися страти, та відкрито говорили про свою відповідальність за скоєні злочини [95].

Більше того, організовані злочинні угруповання неодноразово вбивали політиків чи інших видатних чиновників, не маючи жодної політичної мотивації. Така діяльність спрямована на залякування своїх опонентів та захист своєї сфери впливу. Вбивства політичних діячів дозволяють організованим злочинним групам захистити себе та своє незаконні підприємства від закриття. Ці аспекти доводять, що політичні та ідеологічні цілі терористів обумовлюють головну різницю між міжнародним тероризмом та організованою злочинністю [33].

Існує таке поняття як «конвергенція» міжнародного тероризму та організованої злочинності. Враховуючи, що методи та організація цих сфер часто перетинаються, терористичні угруповання та організовані злочинні групи можуть різним чином взаємодіяти [36]. Наприклад, така кооперація може базуватися на співпраці, конкуренції чи відкритому конфлікті. Більше того, конвергенція може проявлятися у привласненні одного угруповання методів іншого. В даній ситуації терористи покладаються на методи, якими користуються організовані злочинні групи, а злочинці використовують тактику тероризму [97].

В деяких випадках конвергенція обумовлюється асиміляцією, яка спричиняє утворення «гібридних» організацій, які регулярно беруть участь і в організації терористичних актів, і в організованій злочинності [39]. Конвергенція може проявитися також в трансформації – процесі зміни

ідентичності, тобто коли терористичне угруповання перетворюється на організовану злочинну групу і навпаки. Так, існування конвергенції по відношенню до міжнародного тероризму і організованої злочинності доводить, що дані поняття є дуже близькими і часто перетинаються [98].

Необхідно зазначити, що терористи часом взаємодіють з організованими злочинними угрупованнями. Торгівля наркотиками, зброєю, різні види контрабанди вимагають злагодженості системи, яку контролюють організовані злочинні групи. У цих системах є спеціальні особи, які володіють всіма необхідними знаннями, зв'язками та можливостями, що дозволяє терористам через цих людей здобути всю необхідну інформацію, матеріали чи укласти певні домовленості [41]. Терористичні організації неодноразово співпрацювали з торговцями зброєю, контрабандистами, постачальниками фальшивих документів, корумпованими чиновниками тощо. Такі зв'язки значно полегшують терористичним угрупованням процес організації терористичних актів та дозволяють їм уникнути прямої участі в інших злочинах. Взаємодія між терористами та організованими злочинними угрупованнями зазвичай має короткочасний характер, спричинений певною необхідністю чи обставинами.

Говорячи про конвергенцію в сучасних умовах, потрібно пояснити, що дане явище доволі поширене сьогодні завдяки регулярній причетності терористів до скоєння різноманітних злочинів [36]. Завершення Холодної війни спричинило зменшення державного спонсорства тероризму, що призвело до нестачі грошей для розвитку терористичних організацій. Так, терористи усвідомили необхідність постійного пошуку грошей для проведення своєї діяльності та заохочення людей підтримувати їх ідеологію. Як вже згадувалось вище, організована злочинність включає ряд різноманітних злочинів, які дозволяють злочинцям отримати певні прибутки [29].

Тим не менше, причетність терористів до організованої злочинності може також пояснюватися і тим, що така кримінальна діяльність забезпечує

терористів новими жорстокими методами боротьби: викрадення людей, згвалтування тощо. Збільшення кількості випадків участі терористів в організованій злочинності може також пояснюватися тим, що вбивство терористичних лідерів сприяє тому, що терористичні організації очолюють менш ідеологічні особи, які більше зосереджені на заробітку та фінансовому забезпеченні угруповань. Так, наприклад, вбивство у 2010 році у Філіппінах одного з найжорстокіших лідерів терористичної ісламістської групи «Абу Сайяф», Альбадера Парада, значно вплинуло на подальшу діяльність угруповання. Саме за керування Парада організація здійснила найбільшу кількість масштабних викрадень людей, до яких навіть належали члени Міжнародного комітету Червоного Хреста, іноземні громадяни тощо. Вбивство даного діяла призвело до зниження активності Абу Сайяф на міжнародній арені.

Аналізуючи участь терористів в організованій злочинності, потрібно зазначити, що така діяльність є досить ризикованою для самих терористів. Якщо правоохоронці затримують терористів на певній незаконній діяльності, що стосується організованої злочинності, їх арешт не лише ставить під загрозу діяльність самої терористичної організації, але й ризикує підірвати її авторитет та підтримку населення [105]. Якщо правоохоронні органи викривляють участь злочинців в терористичних організаціях, таке викриття може сприяти більш пильній перевірці та суворішому покаранню, що може негативно позначитися на діяльності терористичної організації в цілому. Саме тому в сучасних умовах терористи та організовані злочинні групи співпрацюють лише до тих пір, поки їх співпраця є фінансово вигідною для обох сторін, а також поки вони можуть довіряти один одному [30].

Беручи до уваги всі вищеперелічені фактори, можна зробити висновок, що використання терористами методів організованих злочинних угруповань є нормою в сучасних умовах. Тим не менше, самі організовані злочинні групи рідко використовують терористичну тактику. Не зважаючи на те, що існує багато прикладів співпраці між терористичними організаціями та

організованими злочинними групами, така кооперація не є дуже поширеним та вигідним явищем, адже ці угруповання намагаються досягти зовсім різних цілей. Безумовно, організовані злочинні угруповання завдяки своїм зв'язкам та можливостям неодноразово допомагали терористичним організаціям виконати певні завдання. Проте навіть ці аспекти не доводять, що в найближчому майбутньому міжнародна спільнота може зіткнутися з новою глобальною проблемою, пов'язаною зі злиттям терористичних організацій з організованими злочинними групами [34].

Співпраця терористів та організованих злочинних груп має індивідуальний характер та залежить від багатьох аспектів, таких як міжособистісні відносини між членами цих угруповань, політичний ландшафт, географічне положення організацій тощо. В кожному випадку кооперація між терористами та злочинцями значно відрізняється, що знову ж таки доводить неможливість злиття цих груп в сьогоденні умовах [105]. Тим не менше, говорячи про конвергенцію тероризму та злочинності, очевидним стає те, що міжнародний тероризм значною мірою покладається на організовану злочинність, яка забезпечує терористів необхідними ресурсами, матеріалами, інформацією тощо.

Таким чином, діяльність терористичних організацій та організованих злочинних груп має ряд схожих аспектів. Дані угруповання використовують подібні методи, часто скоюють однакові злочини. Як злочинці, та і терористи намагаються отримати фінансову вигоду від своєї діяльності, проте їх кінцеві цілі дещо відрізняються. Якщо організовані злочинні групи мають більш егоїстичні наміри та намагаються здобути гроші на задоволення власних потреб, то терористи, беручи участь у злочинах, шукають гроші для діяльності своїх організацій. Терористи зазвичай керуються політичними та ідеологічними мотивами, а злочинці в основному зосереджені на власній вигоді, що і пояснює головну відмінність між терористичними організаціями та організованими злочинними групами [101].

Співпраця між терористами та злочинцями стала звичайним явищем в сучасному світі. Організована злочинність посприяла створенню налагоджених систем торгівлі наркотиками, зброєю, контрабанди, відмивання грошей тощо. Терористи використовують вже утворені системи для досягнення власних цілей, що робить їх співпрацю зі злочинцями доволі вигідною. Безумовно, проаналізовані фактори співпраці між терористичними організаціями та організованими злочинними групами доводять, що така кооперація є більш вигідною для терористів, в той час як злочинці доволі рідко використовують терористичну тактику у своїй діяльності. Так, злиття організованих злочинних груп та терористичних організацій сьогодні не виглядає можливим, адже різниця у цілях цих угруповань дозволяє їм лише співпрацювати для взаємної вигоди на короткотерміновій основі. Тим не менше, чітке розуміння різниці цілей та мотивів, а також специфіки взаємодії між організованими злочинними групами та терористичними організаціями може сприяти ефективнішій боротьбі міжнародної спільноти проти міжнародного тероризму.

2.2. Особливості функціонування терористичних організацій (на прикладі Червоних бригад)

Міжнародний тероризм залишається однією з найбільш обговорюваних проблем сучасності. В попередньому підрозділі досліджувалася різниця діяльності терористичних організацій та організованих злочинних угруповань, в той час як даний підрозділ зосереджується на специфіці функціонування саме міжнародного тероризму.

Існує п'ять ключових елементів, які доводять, що певна діяльність може характеризуватися як міжнародний тероризм: здійснення акту насильства, аудиторія, поширення відчуття страху, наявність невинних жертв та зосередженість на певних політичних цілях та мотивах. Говорячи про акт насильства, потрібно зазначити, що це добре продумана стратегія, яка сприяє

залякуванню населення та мотивує чинну владу приймати швидкі і не завжди добре обдумані рішення. Іншими словами, міжнародний тероризм не розглядає насильство як непередбачений побічний ефект, адже терористична діяльність насамперед спрямована на здійснення актів насилля з метою залякування народу та влади [6].

Для міжнародних терористів дуже важливе значення має аудиторія. Безумовно, терористична діяльність дозволяє певним особам досягти різноманітні цілі, і публічність відіграє не останню роль у цьому процесі. Наявність аудиторії при скоєнні терористичних актів дозволяє терористам налякати людей, а також домінувати та контролювати суспільство. Отримання влади та усвідомлення своєї значимості можуть розглядатися як важливі цілі міжнародного тероризму [6]. Зазвичай теракти здійснюються на очах великої аудиторії, що змушує чинну владу боятися за життя людей та здійснювати необдумані кроки. Більше того, міжнародні терористи намагаються також впливати на думку та позиції суспільства, що значно легше досягти при наявності великої кількості людей, що спостерігають за подіями в реальному часі [25].

Масове поширення відчуття страху є невід'ємною складовою міжнародного тероризму. Недаремно психологи зазначають, що паніка є одним з найбільших ворогів людства. Терористичні акти є спонтанними та непередбачуваними, що пояснює, чому люди не можуть бути готовими до таких подій. Терористи спеціально намагаються сприяти зіткненню людей з їх страхами, щоб їх дії стали некерованими, що може спричинити масові безпорядки. Важливість поширення відчуття страху у діяльності терористів знову ж таки пояснює необхідність аудиторії при скоєнні терористичних актів [14].

Жертвами терористів доволі часто стають невинні люди. Терористичні організації часом вбивають певних політичних лідерів чи діячів, з політикою яких вони не згодні. Тим не менше, в більшості випадків при скоєнні масштабних терористичних актів гинуть невинні люди, які випадково

опинилася в місці скоєння теракту. Міжнародний тероризм є небезпечний тим, що міжнародна спільнота не може передбачити місце і час скоєння наступних терористичних актів, а тому не має змоги захистити пересічних громадян [14]. Усвідомлення того, що страждають невинні люди, змушує владу та політичних діячів вживати всі необхідні заходи для попередження загибелі ще більшої кількості людей. Мета терористів - змусити політичних лідерів піти на певні поступки, що і дозволяє терористичним угрупованням досягти своїх цілей. Таким чином, оскільки наявність невинних жертв має вагомий вплив на рішення політичних діячів, терористи вбивають звичайних громадян, змушуючи владу виконувати їх вимоги [26].

Як вже зазначалося вище, політичні чи ідеологічні цілі та мотиви є одним з головних факторів, які дозволяють відрізнити міжнародний тероризм від організованої злочинності. Терористичні організації зазвичай засновуються на основі певних політичних, ідеологічних чи релігійних переконань. Їх незгода з чинною політикою певної держави призводить до здійснення терористичних актів, метою яких є зміна курсу політики цієї країни стосовно різноманітних питань. Так, терористи намагаються продемонструвати, що їх бачення певних політичних аспектів є правильним, а тому, на їх думку, влада повинна взяти до уваги їх ідеї та слідувати всім вимогам [105].

Для кращого розуміння специфіки діяльності терористичних організацій можна простежити всі описані елементи міжнародного тероризму на прикладі Червоних бригад. Дана організація була утворена у 1970 році в Італії з ціллю створення революційної держави на основі марксистсько-ленінської ідеології [93]. Червоні бригади бажали відокремлення Італії від впливу західних держав, в тому числі її виходу зі складу НАТО. До даної організації належало близько 25 тис. осіб, які займалися терористичною діяльністю, а також скоювали певні злочини з метою забезпечення функціонування їх угруповання [77].

Взагалі Червоні бригади були засновані молодою парою Ренато Курчо та Маргаритою Кагол, які зійшлися завдяки своїм політичним поглядам.

Молоді люди бажали створити революційний рух, завдяки якому згодом повинна була утворитися нова Італія. Червоні бригади використовували стратегію нападу на різних політичних діячів, з політикою яких члени організації не погоджувалися [77].

Однією з головних цілей угруповання було змусити італійську владу відмовитися від членства в НАТО та зосередитися на співпраці з СРСР. Початок діяльності Червоних бригад охарактеризувався їх збройними нападами на різні заводи, метою яких було залякування населення. Таким методом члени Червоної бригади хотіли привернути увагу людей до їх угруповання. Через деякий час організація усвідомила потребу грошей для її подальшого розвитку, що і спонукало членів угруповання розпочати пограбування банків та викрадення автомобілів [77]. Таким чином, Червоні бригади забезпечували себе коштами, зброєю та засобами для пересування.

Думка суспільства стосовно діяльності Червоних бригад значно відрізнялася. Деякі люди сприймали їх як визволителів та покладали на них надії на краще майбутнє, в той час як інші розуміли, що такі напади продовжуватимуться ще довго і нічим хорошим не можуть завершитися. Доволі багато бізнесменів та мирних жителів страждали від діяльності Червоних бригад, оскільки організація не завжди зважувала свої вчинки та, намагаючись здобути гроші чи інше необхідне обладнання, шкодила здоров'ю та життю інших громадян. Тим не менше, зазвичай діяльність угруповання все ж була спрямована проти політичних діячів, працівників поліції та суддів [93].

Завданням бригадистів було залякати служителів закону, демонструючи їм, що спроби нашкодити діяльності їх організації можуть призвести до негативних наслідків. Необхідно зазначити, що італійських правоохоронців такі залякування не зупиняли, а тому влада постійно затримувала нових членів угруповання. Проте навіть спілкування з бригадистами не забезпечувало поліцейських жодною інформацією, а тому затримання членів організації залишалося безрезультатним [93].

Не зважаючи на постійні спроби влади викрити та натиснути на членів Червоних бригад, вони залишалися незламними. Саме тому суспільство сприймало їх як угруповання, яке може зламати існуючу систему. Найактивніший період діяльності Червоних бригад відбувся у 70-их роках ХХ ст., адже саме тоді в Італії наступив пік боротьби за владу. За вплив в державі боролися не лише Червоні бригади, але й мафія.

У 1974 році Червоними бригадами були здійснені перші вбивства. Так, організація організувала вбивство двох представників партії «Італійський соціальний рух» - Граціано Джіралуччі та Джузеппе Мацоллу [93]. Важливо зазначити, що Червоні бригади створили певну військову ієрархію, завдяки чому були утворені різні підрозділи, які були відповідальними за різні сфери. Частина військових займалася пропагандою, інші – крадіжками, викраденням людей, вбивствами тощо. Так, лідери бригад могли якісно контролювати кожен сферу і повноцінно займатися всіма аспектами діяльності організації.

Говорячи про організацію управління в Червоних бригадах, потрібно згадати, що угруповання встановило певні правила та норми, яких повинні були дотримуватися абсолютно всі члени. Червоні бригади базувалися на марксистсько-ленінській філософії, маючи за мету організацію перевороту та революції, а згодом – утворення держави на основі цієї ж ідеології. Бригадисти вірили, що їх ціль може виправдати методи, які вони використовували, а тому члени організації організували ряд вбивств, будучи переконаними, що всі ці злочини вони скоїли заради благої цілі [104]. Іншими словами, члени організації вважали, що такі методи допоможуть їм досягти кращого результату. Червоні бригади у 1975 році навіть розробили маніфест, завдяки якому вони продемонстрували свої цілі та самостійно легалізували свою діяльність. Про реальну легалізацію на державному рівні тоді навіть не йшла мова. Так, в маніфесті Червоних бригад зазначалося, що їх метою є «сконцентрований удар в саме серце держави, тому що держава являє собою імперіалістичне об'єднання транснаціональних корпорацій» [16, с. 3]. Члени організації намагалися використовувати даний документ, щоб затвердити

легальність свої дій та підтвердити законність їх мотивів вбивства поліцейських та чиновників.

У 1974 році було арештовано Ренато Курчо, а у 1975 році вбито Маргарет Кагол [93]. Так, ініціатори створення Червоних бригад та головні лідери даного угруповання були переможені, що дало чинній владі надію на припинення руху. Тим не менше, в цей час з'явилися нові особи, які змогли зберегти організацію та продовжити її діяльність, використовуючи старі методи. Так, Червоні бригади боролися проти всіх громадян, які не підтримували їх ідеї чи намагалися протидіяти організації [104].

Безумовно, найбільш відомою справою Червоних бригад стало викрадення члена Християнсько-Демократичної партії Альдо Моро у 1978 році [103]. Мотивом для такого рішення стала віра бригадистів в те, що, утримуючи даного політика, вони зможуть впливати на всі рішення чинної влади. Альдо Моро перебував у полоні 55 днів, і протягом цього періоду члени угруповання намагалися вести переговори з впливовими політиками тогочасної Італії. Головною ціллю такого злочину було визнання Червоних бригад повстанським революційним рухом, проте всі спроби не зазнали успіху [90]. Оскільки Червоні бригади так і не змогли порозумітися з урядом, який продовжував відмовлятися виконувати умови угруповання, Альдо Моро знайшли через 2 місяці вбитим.

Аналізуючи діяльність, цілі та мотиви Червоних бригад, можна стверджувати, що дана організація була терористичною. Перш за все, бригадисти здійснювали акти насильства, нападаючи на різні фабрики та вбиваючи людей. Члени організації намагалися привернути до себе увагу, а також продемонструвати свій вплив та можливості. Напади на заводи, а також ряд терористичних актів в місцях масового скупчення людей доводять, що свою діяльність бригадисти проводили на очах у великої кількості людей. Як вже зазначалося вище, Червоні бригади часом здійснювали напади на мирних людей, що дозволило їм поширювати відчуття страху серед суспільства [90].

Бригадисти боролися проти всіх громадян, які мали інше бачення стосовно політики, яку повинна була проводити Італія. Так, громадяни усвідомлювали, що вони живуть в умовах небезпеки, адже вони не могли передбачити де і коли відбудеться наступний напад, організований Червоними бригадами. Насамкінець, Червоні бригади встановлювали виключно політичні цілі, що знову ж таки доводить, що протягом 1970-х та початку 1980-х років Італія страждала від терору, який чинили бригадисти [90].

Таким чином, тероризм як в минулому, так і в сучасних умовах проявляється по-різному. Одні терористичні організації намагаються захопити владу в певній державі, поки інші більше зосереджені на їх впливовості в процесі прийняття різноманітних політичних рішень, не бажаючи безпосередньо стати політичними діячами. Не зважаючи на те, які саме цілі встановлюють терористи, очевидним є те, що міжнародний тероризм відіграє вагомую роль на міжнародній арені та є небезпечним явищем для людей у всьому світі. Безперечно, методи терористів неприйнятні, а тому міжнародна спільнота повинна проводити постійну боротьбу проти терористичних організацій, щоб зменшити їх вплив у різних державах та захистити населення від їх діяльності.

2.3. Роль організованої злочинності в сучасних міжнародних відносинах (на прикладі сицилійської мафії)

Щоб краще зрозуміти, чим відрізняється міжнародний тероризм від інших злочинів та глобальних проблем, можна дослідити специфіку організованої злочинності в сучасних умовах. Як вже зазначалося вище, міжнародний тероризм тісно взаємодіє з організованою злочинністю, адже організовані злочинні групи інколи допомагають терористам знайти зброю, наркотики, тощо. Часом міжнародний тероризм розглядають як складову організованої злочинності, проте таке припущення не є правильним. Злочинці

та терористи зосереджуються на різних цілях, що доводить, що і методи боротьби з цими явищами повинні бути різними.

Організована злочинність – це спільна незаконна діяльність декількох людей (зазвичай більше п'яти осіб), які пов'язані між собою ієрархічними зв'язками, а метою таких дій є фінансове збагачення, поширення впливу на нові території, зростання авторитету тощо [38]. В більшості випадків організована злочинність включає в себе такі злочини як викрадення товару, шахрайство, наркоторгівля, крадіжки, викрадення людей з метою викупу та інші. Аналізуючи найбільш поширені злочини вчинені організованими злочинними групами, можна зробити висновок, що фінансова вигода є основним мотивом для такої діяльності [40].

Аналогічно до міжнародного тероризму організована злочинність має специфічні характеристики, які дозволяють міжнародній спільноті визначити, що суспільство зіткнулося саме з організованою злочинною групою. Так, довготривалість діяльності, існування ієрархії, централізоване керівництво, членство відповідно до певних ознак, командна робота, розподіл праці, планування, секретність, насильство, гонитва за прибутком, закон мовчання та територіальний контроль можуть розглядатися як невід'ємні аспекти організованої злочинності [38].

Довготривалість діяльності означає, що організована злочинна група діє протягом багатьох років і навіть протягом життя окремих її членів. Зазвичай такі угруповання побудовані так, що їх члени знають, як повинно змінитися керівництво у випадку смерті когось із чинних лідерів [69]. Вони не функціонують протягом короткого відрізка часу і не є тимчасовими. Дослідження продемонстрували, що діти членів організованих злочинних груп мають набагато більший ризик продовжити діяльність батьків, ніж діти звичайних правопорушників [45]. Заздалегідь продумана структура злочинних груп доводить, що її члени вживають всі необхідні заходи, щоб зберегти цілісність організації, не зважаючи на виключення когось із її членів чи керівників.

Даний аспект обґрунтовує також роль ієрархії в організованому злочинному угрупованні. Такі групи утворені як сукупність структурно розташованих взаємозалежних осіб, кожна з яких повинна виконувати певну функцію. Ієрархія злочинних угруповань не є випадково сформована; члени організацій чітко продумують, хто і якою владою та повноваженнями повинен бути наділений [46]. Організовані злочинні групи турбуються про те, щоб жодна гілка не була сформована випадковим чином для негайного скоєння певного злочину. Члени організацій ретельно перевіряють кожного члена та ділять обов'язки так, щоб забезпечити безперервність функціонування групи. Більше того, кожне угруповання має свого лідера, який керує декількома підлеглими, які, в свою чергу, мають свою команду для виконання поставлених завдань. Повага до лідера організації є обов'язковою умовою членства. Так, учасники організованих злочинних угруповань повинні розглядати членство в цій організації як важливіший аспект, ніж вони самі чи їх сім'я [45].

Спільна ознака членів угруповання також вважається важливою характеристикою організованої злочинності. Так, групи можуть утворюватися на основі етнічної приналежності, злочинного походження, спільних інтересів тощо. Потенційні учасники організації піддаються ретельному контролю та повинні довести свою цінність та відданість злочинній групі. Правила членства в злочинних угрупованнях вимагають від учасників вміння зберігати таємниці та готовність до будь-яких дій, які можуть захистити угруповання. В обмін на таку лояльність члени злочинних груп отримують фінансову вигоду, певний престиж та авторитет і захист від правоохоронних органів [55].

Командна робота є однією з найважливіших якостей організованих злочинних груп. Оскільки такі організації складаються мінімум з 5 осіб, вони повинні злагоджено працювати для загального успіху. Так, учасники угруповань повинні поважати один одного, бути чесними і ніколи не шкодити жодним чином один одному. Такі правила сприяють становленню довіри між членами угруповання. Організована злочинна група повинна бути для її членів

не першому місці, не зважаючи на обставини. Для кращої ефективності діяльності організації її члени розподіляють між собою обов'язки, функції та завдання, і такий поділ відбувається на основі їх досвіду, навичок, знань тощо. Оскільки учасники таких угруповань можуть покладатися лише на себе та своїх товаришів, вони ретельно обирають членів груп [35].

Планування є надзвичайно важливим для організованої злочинності, адже даний процес дозволяє організаціям мінімізувати ризики, передбачити всі можливі проблеми та продумати їх рішення, забезпечити безпеку і захист всім членам. Так само дуже важливою характеристикою є секретність. Члени організованих злочинних груп в жодному разі не можуть повідомляти інших про діяльність організації, потенційні злочини та плани групи [55].

Поширеним явищем в організованій злочинності є насильство, яке дозволяє угрупованням зберегти дисципліну, подолати протистояння з боку противників та захистити економічні інтереси групи. Говорячи про прибутки, необхідно зазначити, що фінансовий аспект є найважливішим мотивом для участі в організованій злочинності [48]. За виконання всіх правил та вірну службу угрупованню члени отримують хорошу фінансову винагороду, яка залишається найголовнішим мотивом продовження членства в організації.

Існує таке поняття як «омерта» або закон мовчання, яке стало найбільш поширеним серед сицилійської та італійської мафії [68]. Даний термін означає, що члени організованих злочинних груп повинні зберігати мовчання та не розголошувати інформацію про діяльність їх групи, не зважаючи на жодні погрози, умови, вимоги тощо. Більше того, кожне злочинне угруповання намагається поширити свій вплив на нові території та більшу частину населення. Тим не менше, зазвичай злочинці зберігають свій осередок в одній країні, що дозволяє їм продемонструвати свій вплив та авторитет на даній території [94].

Порівнюючи міжнародний тероризм та організовану злочинність, стає очевидним, що члени злочинних угруповань пов'язані більшою довірою, сталими відносинами і відповідальністю один перед одним. Дані організації

функціонують відповідно до чітких правил та ієрархічної структури. Терористичні організації є більш гнучкими, в той час як самі члени організації не є настільки відданими один одному. Міжнародні терористи зосереджуються виключно на політичних та ідеологічних цілях, а організовані злочинні групи виникають внаслідок бажання матеріального збагачення, що і сприяє різноманіттю їх діяльності [68].

Яскравим прикладом організованого злочинного угруповання є сицилійська мафія – організація, яка виникла на острові Сицилія, а згодом поширила свою діяльність на Італію та Північну Америку. Сицилійська мафія відома у світі як Коза Ностра. Дане угруповання було створено в першій половині XIX ст., коли сицилійці відчули необхідність об'єднання у групи з метою самозахисту та здійснення власного правосуддя [47].

Сицилія протягом історії зіткнулася з багатьма загарбниками, такими як римляни, араби, французи та іспанці, які постійно намагалися використовувати її природні та людські ресурси для задоволення власних потреб. Усвідомивши свою беззахисність, сицилійці почали створювати групи, щоб мати змогу протистояти не лише ворожим окупаційним військам, а й іншим регіональним групам сицилійців. Такі угруповання з часом почали називатися сім'ями або кланами; вони розробили свою систему правил, яких повинні були дотримуватися всі члени цих груп. Спочатку «мафіями» були приватні армії, які використовували жорстокі та хаотичні умови Сицилії, щоб захистити землевласників та керівників апельсинових плантацій. Саме така діяльність характеризує початок сицилійської мафії як організованого злочинного угруповання [59].

У 1861 році Сицилія була визнана провінцією Італії, проте італійський уряд зіткнувся з хаосом та злочинністю, намагаючись утвердитися на даній території [47]. У 70-х роках XIX ст. італійські чиновники зверталися за допомогою до сицилійської мафії у боротьбі проти небезпечних незалежних банд. Так, влада обіцяла сицилійським кланам не звертати уваги на їх відносини зі землевласниками. На думку тогочасного уряду, така

домовленість мала бути терміноюю та повинна була допомогти італійській владі поширити свій вплив на Сицилію. Однак така угода сприяла лише тому, що сицилійська мафія ще міцніше закріпилася на острові, значно розширила свою злочинну діяльність та почала відігравати вагомую роль в політичній та економічній сферах Сицилії. Мафія успішно взяла під контроль корупцію та почала залякувати людей, переконуючи їх голосувати за кандидатів, які досить позитивно ставилися до мафії [59]. Більше того, сицилійська мафія активно співпрацювала в той час з католицькою церквою, яка покладалася на мафію з метою контролю свої величезних майнових володінь на острові.

Згодом члени сицилійської мафії почали проводити церемонії ініціації, яка вимагала від нових членів угруповань давати клятву на вірність організації. Саме завдяки сицилійській мафії виникло поняття «омерта», яке означало не лише закон мовчання, але й переконання, що людина в жодному разі не може звертатися до державних органів, шукаючи справедливості, та не може співпрацювати з владою, яка проводить розслідування протиправних дій [65].

У ХХ ст. сицилійська мафія міцно закріпилася на острові, а тому Беніто Муссоліні почав боротьбу проти мафіозі у 1920-х роках, вважаючи, що сицилійська мафія може негативно вплинути на процес становлення фашистського режиму в Італії. Незважаючи на це протистояння, у 1950-х роках сицилійська мафія знову зайняла провідні позиції завдяки тому, що будівельні компанії, які відбудовували Сицилію після Другої світової війни, активно підтримували діяльність мафії. Наступні десятиліття стали періодом розквіту мафії на острові, оскільки дана організована злочинна група активно розширювала свою злочинну імперію і вже у 1970-х роках відіграла ключову роль у сфері торгівлі наркотиками на міжнародній арені [47].

Тим не менше, у 1980-х та 1990-х роках правоохоронці все ж зазнали успіху, оскільки їх боротьба проти мафії в Італії та Сицилії стала значно ефективнішою. Італійські прокурори намагалися засудити вищих мафіозі, в той час як самі члени угруповання почали порушувати кодекс омерти, даючи

свідчення проти інших членів організації. Учасники сицилійської мафії усвідомлювали, що італійська влада використає всі можливі способи, щоб засудити їх на якомога довший термін, а тому свідчення проти інших членів угруповання давали їм шанс покращити своє становище. Початок ХХІ ст. ознаменувався великою кількістю арештів членів мафії на Сицилії та в Італії, що значно ослабило їх становище на цих територіях. Проте мафія не зникла повністю і продовжує функціонувати по сьогоднішній день [65].

В сучасних умовах Коза Ностра активно намагається впливати на діяльність ЄС в Сицилії, використовуючи його проекти для задоволення власних інтересів. В 2010 році було проведено розслідування, яке продемонструвало, що сицилійська мафія існує завдяки коштам, отриманих з розвитку вітрових електростанцій. Сьогодні Коза Ностра займається також контролем над нічлігами для мігрантів, які фінансуються державою [65].

Аналізуючи діяльність організованих злочинних угруповань на прикладі сицилійської мафії, можна безсумнівно стверджувати, що Коза Ностра може розглядатися як організована злочинна група. Дана організація відповідає всім ознакам, характерним організованій злочинності. Наприклад, довготривалість діяльності угруповання є очевидним для сицилійської мафії, яка була створена ще у ХІХ ст. та продовжує діяти по сьогоднішній день. Ієрархічна структура та централізоване керівництво Коза Ностри демонструє, що дана група може розглядатися як злочинна [47].

Необхідно зазначити, що сицилійська мафія чітко розподіляє обов'язки та функції між усіма членами угруповання з метою їх якісного виконання та злагодженості роботи всіх членів організації. Злочини сицилійської мафії завжди добре продумані, адже її лідери зважували, які злочини є вигідними для організації, як вони повинні бути скоєні, з якими труднощами група може зіткнутися в процесі скоєння злочину тощо. Саме завдяки сицилійській мафії з'явилося поняття «омерта», що підтверджує, що секретність та закон мовчання є важливими факторами у діяльності даної організації [65].

Коза Ностра неодноразово чинила насильство, намагаючись досягти певних цілей. Дослідники зазначають, що сицилійська мафія зазвичай діяла у напрямку бандитизму, а насильство є невід'ємною частиною такої діяльності. Безумовно, головна ціль всіх цих дій є матеріальна вигода, оскільки Коза Ностра постійно скоювала лише ті злочини, які були фінансово вигідними для її членів. Говорячи про територіальний контроль, потрібно зазначити, що сицилійська мафія чітко поділила територію на округи, розділяючи владу між певними особами. Не зважаючи на те, що сицилійська мафія постійно намагалася певним чином вплинути на політичну та економічну сфери Сицилії, її кінцевою метою все ж був не політичний авторитет, а фінансове збагачення, яке мало стати результатом розширення повноважень Коза Ностри у цих галузях [57].

Таким чином, сицилійська мафія – один з найвідоміших прикладів організованого злочинного угруповання в сучасних умовах. Порівнюючи діяльність Коза Ностри з терористичними організаціями, очевидними стають дуже багато відмінностей. Безумовно, завдяки злагодженості системи та впливовим зв'язкам сицилійська мафія може бути досить корисною для терористів, якщо вони шукатимуть наркотики чи зброю. Тим не менше, діяльність таких угруповань значно відрізняється, що підтверджує, що міжнародна спільнота повинна боротися окремо з організованою злочинністю та міжнародним тероризмом.

Організована злочинність може розглядатися як елемент, який взагалі дозволяє явищу міжнародного тероризму існувати. Міжнародний тероризм не міг би існувати без торгівлі зброєю, наркотиками, відмивання грошей, викрадення людей тощо, в той час як перераховані злочини є більш характерними для організованої злочинності. Іншими словами, організована злочинність відіграє ключову роль у матеріальному забезпеченні функціонування міжнародних терористичних організацій. Так, з метою підвищення ефективності боротьби проти міжнародного тероризму,

міжнародна спільнота повинна вжити всі необхідні заходи для протистояння проти організованої злочинності.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ

3.1. Мотиви для скоєння терористичних актів у майбутньому

Історія розвитку міжнародного тероризму доводить, що терористи керуються різними мотивами, скоюючи терористичні акти. Безумовно, кожен теракт має свою конкретну ціль, і така мета залежить від ряду аспектів: політичне становище в певній державі, політична ситуація на міжнародній арені в цілому, рівень розвитку конкретної країни тощо. Якщо на початку ери терор здійснювався з метою захоплення нових міст, матеріальної вигоди та поширення свого впливу на нові території, то у ХХ ст. терористична діяльність мала за мету усунення політичних конкурентів, становлення певного режиму на державному рівні тощо. Мотиви діяльності терористичних організацій з часом змінюються, що підтверджує, що у майбутньому мотивація терористів також буде іншою у порівнянні з сьогодишніми умовами.

Безумовно, говорячи про перспективи зміни мотивів для скоєння терористичних актів протягом наступних декількох десятиліть, потрібно згадати ще одну актуальну глобальну проблему – міграцію. Сьогодні дуже велика кількість людей змінює своє місце проживання у зв'язку з різними причинами: збройними діями на території їх держав, проблемами, спричиненими зміною клімату, відсутністю економічних можливостей для особистого розвитку тощо. Іншими словами, емігруючи в інші держави, люди покладають надії на те, що в цих країнах їх життєві умови зможуть покращитися [42].

Тим не менше, сьогодні доволі часто мігранти можуть зіткнутися з невдоволенням корінного населення, яке бажає зберегти свою самобутність та вважає, що люди повинні проживати на тій території, де вони були народжені. Зростання рівня міграції на міжнародному рівні може призвести до поширення радикальних та антиіммігрантських настроїв, які сприятимуть використанню

жорстоких методів проти новоприбулих громадян. Так, терористичні акти, спрямовані проти іммігрантів, можуть виглядати ефективним вирішенням проблеми. В таких ситуаціях теракти будуть обумовлюватися бажанням захистити ідентичність корінної нації та не допустити вплив інших культур чи релігій на її розвиток [60].

Аналізуючи зв'язок між міграцією та розвитком міжнародного тероризму, необхідно пояснити, що у найближчому майбутньому рівень міграції продовжуватиме зростати, що сприятиме подальшій еволюції міжнародного тероризму. Можливими виглядають навіть спроби вже існуючих терористичних організацій вербувати мирне населення проти мігрантів, позиціонуючи себе як захисників національної самобутності [73]. Так, терористи можуть пояснювати свою мотивацію для скоєння терористичних актів бажанням надати необхідний захист мирним громадянам, які не бажають і не є зобов'язаними ділити свою територію з іншими людьми, які прибули з різноманітних країн.

Активну терористичну діяльність вже протягом багатьох років проводять ісламістські організації, які слідують ідеології «джихаду». Сьогодні спад активності таких угруповань не виглядає можливим, оскільки становище в ісламістських державах поки не змінилося. Більше того, в сучасних умовах спостерігається збільшення кількості молодого населення, яке зіткнеться з певними обмеженнями щодо їх економічних та соціальних можливостей. Важливу роль в даній ситуації можуть відігравати соціальні медіа, які пропагуватимуть участь у терористичних організаціях як ефективне рішення боротьби проти таких обмежень [61].

Питання релігії доволі гостро стоїть протягом століть і є одним з аспектів, які значно впливають на розвиток тероризму. Науковці зазначають, що зіткнення релігій та культур також може відіграти ключову роль в мотивації скоєння терористичних актів. Намагаючись захистити свою культурну та релігійну самобутність, деякі групи стають досить агресивно налаштованими стосовно інших релігій та культур. Деякі особи не можуть

сприйняти інакомислення; вони вірять у те, що всі люди повинні підтримувати саме їх ідею, адже лише вона може розглядатися як правильна [81]. Так, протягом наступних десятиліть сутички релігійного та культурного характеру можуть призвести до використання окремими організаціями терористичних методів боротьби з метою збереження їх ідентичності. Релігійний екстремізм пояснює поведінку особистостей, які борються проти людей, які сповідують іншу віру, адже, на їх думку, їх дії будуть прощені, а вони, можливо, навіть будуть винагороджені за свою діяльність та прославлення своєї віри [78].

Ісламський екстремізм є одним з найпоширеніших мотивів для терористичної діяльності, і протягом наступних десятиліть така тенденція збережеться. Сьогодні держави, що сповідують іслам, страждають від значного зростання економічної нерівності, яке супроводжується значним розчаруванням молодого покоління через неможливість їх вигідного працевлаштування та відсутність перспектив їх успішного розвитку. Так, економічна нерівність та почуття розчарованості можуть розглядатися як двигун джихадистського тероризму у найближчому майбутньому [80]. Саме тому чинна влада ісламських держав повинна ретельно стежити за загальними настроями серед населення та попередити бажання молодого покоління приєднуватися до лав терористичних організацій з метою протистояння проти існуючого ладу та боротьби за свої можливості саморозвитку та самореалізації.

Сучасне суспільство живе в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, і саме цей аспект може призвести до ще одного мотиву здійснення терористичної діяльності. Використання новітніх технологій може спричинити заміну некваліфікованої робочої сили, що, в свою чергу, призведе до скорочення робочих місць та нерівності [82]. Широке використання сучасних технологій може змусити людей зіткнутися з відсутністю можливостей влаштуватися на роботу з гідними умовами, самоствердитися та задовольнити всі свої потреби. Беручи до уваги те, що такі проблеми можуть виникнути внаслідок використання новітніх технологій, можна говорити про

ймовірність виникнення «технофобного» тероризму [78]. Так, діяльність терористів буде спрямована на знищення новітніх технологій та примусу керівників різноманітних компаній відмовитися від використання нових розробок, які можуть замінити людську робочу силу.

З іншого боку, сьогодні активно проводиться розробка новітніх технологій у військовій сфері. Так, поява дронів, безпілотних літальних апаратів та інших пристроїв може спонукати окремих особистостей здійснити їх випробовування в реальних умовах. Більше того, політико-ідеологічні переконання можуть сприяти рішенню терористів використовувати такі технології не лише для виконання досліджень їх можливостей на практиці, але й для поширення певних ідей серед суспільства [42].

В сучасних умовах широко обговорюваною темою стала роль психічних відхилень у мотивації скоєння терористичного акту. Більшість дослідників все ж дотримуються ідеї, що терористи є психічно здоровими особистостями і можуть нести відповідальність за свої дії. Оскільки організація та скоєння терористичного акту вимагають від терориста чітких дій відповідно до розробленого плану, людина, яка бере участь у такій діяльності, повинна усвідомлювати свою дії. Тим не менше, невротичні комплекси, такі як емоційна нестабільність, занижена самооцінка, відсутність можливостей самоствердитися, відсутність відчуття своєї значимості тощо, мають вагомий вплив на рішення людини здійснити теракт [42]. Більше того, така діяльність допомагає людям заявити про себе на весь світ, довести суспільству свою важливість, не зважаючи на спосіб. Іншими словами, бажання самоствердитися на продемонструвати свою значимість затьмарює раціональне мислення терористів. Не останню роль в таких випадках відіграють корисливі цілі, адже держави, угруповання чи особи, під керівництвом яких здійснюється терористична діяльність, щедро винагороджують людей, які погодилися скоїти терористичний акт [78].

Говорячи про особистісні мотиви участі в терористичних організаціях, потрібно згадати природне бажання людей належати до певної групи. Для

людини є характерною ціль стати частинкою суспільства, довести свою важливість для інших людей. Коли особа стикається з небажанням інших членів суспільства взаємодіяти з нею, така людина шукатиме будь-які способи задовольнити свою потребу соціалізації. Так, членство в терористичних організаціях стає для таких осіб ефективним рішенням їх проблеми. Розуміння керівниками терористичних угруповань людської психології дозволяє їм знайти правильний підхід до людей, переконавши їх у тому, що саме участь в терористичних діях допоможе їм знайти себе, самоствердитися тощо. Науковці підтверджують, що бажання стати членом певної групи може розглядатися як спільна риса для всіх терористів. Особистісні мотиви залишаються актуальними протягом багатьох століть, а тому і в найближчому майбутньому вони відіграватимуть фундаментальну роль в мотивації людей брати участь в терористичних актах [81].

Так, говорячи про мотиви діяльності терористичних організацій у майбутньому, можна виокремити міграцію, зіткнення культур та релігій, намагання зберегти національну самобутність, релігійний екстремізм, бажання та можливість використання новітніх технологій у боротьбі проти інакомислення та інші. Безперечно, політичні та ідеологічні мотиви залишаються актуальними протягом історії, і найближчим часом така мотивація навряд чи зникне. Широке поширення новітніх технологій може спричинити масову заміну людської праці автоматизованою, що, у свою чергу, призведе до нерівності, бідності, та бажання людей повернути свої можливості заробляти гроші. Так, тероризм може виникнути на основі боротьби людей проти технологій. Завжди актуальними залишаються особисті мотиви людини взяти участь у терористичній діяльності. Тут мова йде про бажання людини реалізувати себе, самоствердитися, стати частиною групи, продемонструвати свою важливість. Передбачувані мотиви діяльності терористичних організацій підтверджують необхідність контролю державою якості життя громадян, їх задоволеність умовами, можливостей самоствердитися та реалізувати себе.

3.2. Поширення кібертероризму як складової міжнародного тероризму

Сучасне суспільство живе в умовах розвитку інформаційних технологій, що сприяє виникненню нових форм тероризму. Кібертероризм сьогодні вважається однією з найнебезпечніших глобальних проблем, оскільки людство намагається передбачити, як буде розвиватися дане явище у найближчому майбутньому та до яких наслідків призведе подальший розвиток комп'ютерних технологій в терористичній галузі.

Взагалі кібертероризм – це політично вмотивоване використання комп'ютерів та інформаційних технологій з метою спричинення серйозних пошкоджень або поширення відчуття страху в суспільстві. Поняття «кібертероризм» об'єднує два найбільші страхи сучасності: страх перед тероризмом та страх перед технологіями [2].

Для кращого розуміння ролі тероризму в міжнародних відносинах потрібно зосередитися на існуванні двох світів: фізичного та віртуального. Активна комп'ютеризація кожного завдання, з якими стикається сучасна людина, приводить до все тіснішого зв'язку між цими світами. Так, в більшості випадків вся інформація розміщується в Інтернеті та в соціальних мережах. Деякі дані є прихованими та недоступними для більшості громадян. Тим не менше, діяльність кібертерористів спрямована на виявлення цієї інформації та використання її у власних цілях [85].

Комп'ютеризація даних значно спростила більшість процесів, проте можливість виявити необхідну інформацію в Інтернеті створила додаткові ризики для різних компаній, державних структур, організацій тощо. Терористи можуть використовувати ці дані з метою завдання шкоди людям чи об'єктам, не перебуваючи фізично в місці, де вони проводять свою діяльність [89].

Не зважаючи на те, що звичайний тероризм та кібертероризм значно відрізняються, вони зосереджуються на однакових цілях. Кібертерористи також намагаються поширити відчуття страху серед населення, привернути

увагу суспільства до певних проблем, спричинити матеріальну шкоду, створити небезпеку для здоров'я та життя громадян тощо. Якщо звичайні терористи використовують зброю для досягнення своєї мети, то кібертерористи сприймають віртуальний простір як територію своєї діяльності. Кібертероризм спрямований на те, щоб здійснити інформаційну атаку на певну інформацію, яка була попередньо комп'ютеризована, або на інші елементи інформаційного простору [89]. Метою кібертерористичної діяльності є створення перешкод у діяльності певних систем, негативний вплив на розвиток цілих систем, припинення функціонування різних механізмів тощо. Успіх кожної кібератаки залежить від рівня захищеності цілі даної діяльності, що і підтверджує важливість кібер безпеки в сучасних умовах [85].

Кібертероризм залишається популярною темою досліджень по сьогоднішній день, оскільки науковці все ще не виявили чітку роль та місце даного явища в сучасних міжнародних відносинах. Поява кібертероризму наділила терористів додатковими можливостями. Вони не лише можуть скоювати терористичні акти в різних частинах світу, не змінюючи своє місцезнаходження, але й мають змогу заробляти значні кошти завдяки віртуальному простору [89]. Отримуючи доступ до різних даних, терористи можуть перераховувати гроші на свої рахунки, що дозволяє їм вирішити фінансові проблеми стосовно своєї діяльності. Якщо раніше основними методами отримання прибутку для терористів були грабїж банків, викрадення людей задля викупу, крадіжки тощо, то сьогодні вони доволі часто використовують кіберпростір для забезпечення угруповання фінансами [15].

Сьогодні головним завданням кібертероризму є спричинення таких небезпечних умов, які можуть значно вплинути на населення та здобути широке поширення серед суспільства. Дослідження доводять що кібертероризм є досить недорогим методом скоєння терористичних актів, що пояснює, чому держави з нерозвиненою економікою віддають перевагу саме кіберзлочинам [85]. Тим не менше, кібертероризм вимагає використання

інформаційних технологій, що сприяє бажанню терористів постійно вдосконалювати свій знання та здобувати новий досвід у кіберпросторі. Ще однією важливою перевагою кібертероризму є те, що держави можуть зіткнутися з серйозними труднощами, намагаючись знайти кіберзлочинця. Проте кібертерористи повинні пройти спеціальну підготовку, щоб здобути всю необхідну інформацію для здійснення кібертерористичної діяльності [89].

Говорячи про переваги кібертероризму в сучасному світі, можна виділити такі аспекти, як висока ймовірність цілковитої анонімності та потреба більшого часу для надання відповіді кібертероризму. Організації та державні структури не завжди мають змогу моментально зреагувати на кібератаку, що дозволяє кібертерористам нанести більшу шкоду об'єктам, людям тощо. Більше того, держави не завжди мають всі необхідні засоби, щоб точно встановити, що країна зіткнулася з кібератакою, а тому часто певні зброї пояснюються звичайними неполадками, а не кібертерористичною діяльністю [21].

Аналізуючи сучасну історію людства, можна простежити все більше поширення кібератак. Одним з перших прикладів кібертероризму в сучасних умовах вважається кібератаки проти Естонії у 2007 році, коли кіберзлочинці намагалися завдати шкоди національній безпеці держави. Було здійснено ряд кібератак на банківські та урядові сайти Естонії, що на деякий час зупинило діяльність різних сфер всередині держави [52]. Тим не менше, саме ця ситуація значно вплинула на високий рівень кібербезпеки в Естонії в сучасних умовах.

Сьогодні розвинені держави вживають всі необхідні заходи, щоб забезпечити своїх працівників необхідними знаннями для успішного протистояння кібертероризму. Оскільки кібертероризм є однією з найсерйозніших проблем сучасності, розвиток інформаційних технологій сприятиме подальшому поширенню та зміцненню кібертероризму. Американські дослідження підтвердили, що «найбільш уразливими точками інфраструктури є енергетика, телекомунікації, авіаційні диспетчерські, фінансові електронні та урядові інформаційні системи, а також автоматизовані

системи управління військами і зброєю» [72, с. 62]. В найближчому майбутньому діяльність кібертерористів переважно буде спрямована саме на ці сфери. Наприклад, важливо розуміти, що здійснення кібератаки на об'єкти пов'язані з енергетикою може призвести до ядерної катастрофи чи неможливості забезпечення цілих міст електроенергією. Так саме кібератаки на інші галузі можуть мати незворотні наслідки, які значно обмежать діяльність людей у різних сферах [17].

Сучасний світ ще не зіткнувся з ситуаціями, коли кібертероризм призвів до масового знищення людей. Безумовно, дане явище значно ускладнило життя громадян, адже кібератаки мають вагомий вплив на різні сфери всередині держав. Тим не менше, кібертероризм не є таким руйнівним стосовно людських життів у порівнянні зі звичайним тероризмом. Важко передбачити, до чого призведе поширення кібертероризму у найближчому майбутньому, проте можна говорити про те, що він є більш безпечним, ніж інші прояви міжнародного тероризму [13].

Таким чином, існування та поширення кібертероризму в сучасних умовах доводить те, що терористи тепер віддають перевагу проведенню діяльності у віртуальному світі, аніж в реальному. Тим не менше, не можна забувати про звичайні терористичні акти, які залишаються поширеними у всьому світі. Виникнення кібертероризму забезпечило терористів додатковими можливостями досягнення їх цілей, в той час як держави зіткнулися з новими труднощами у боротьбі проти даного явища. Сьогодні міжнародний тероризм проявляється у різних формах, а тому і міжнародні актори повинні бути готовими до протистояння з даним явищем, не зважаючи на те, які саме методи терористи використовують. Інформація відіграє надзвичайно важливу роль в сучасних умовах, а тому і кібертероризм повинен розглядатися як один з найсерйозніших викликів сучасності. Так, кібербезпека повинна вважатися сучасними державами одним з пріоритетних напрямів розвитку, оскільки саме забезпечення інформаційної безпеки може дозволити

країнам зберегти свій авторитет та гідний рівень розвитку, не зважаючи на виникнення нових проблем і загроз.

3.3. Аналіз технологічного аспекту тероризму

Технологічний розвиток є невід'ємною частиною сучасного світу, адже нові досягнення в розробці новітніх технологій не лише забезпечують держави величезними прибутками, але й сприяють зростанню їх авторитету на міжнародній арені. Безперечно, розвиток сфери новітніх технологій має вагомий вплив на еволюцію людства в цілому. Однак не варто забувати і про зворотній ефект технологічних досягнень, а саме можливість використання цих технологій терористичними організаціями чи іншими злочинними угрупованнями. Ряд новітніх розробок цілком може використовуватися терористами у скоєнні терористичних актів, що підтверджує необхідність готовності міжнародної спільноти протистояти новим викликам та новим загрозам пов'язаних з міжнародним тероризмом.

Безумовно, найпоширенішою серед терористів новітньою технологією може стати безпілотний літальний апарат. Так звані «безпілотники» або дрони не вимагають фізичної присутності пілота, а тому вони можуть використовуватися для одночасного скоєння кількох терористичних актів в різних місцях, що дозволить терористам значно посилити ефект їх атаки на суспільство [50]. БПЛА скоріш за все стануть досить доступними у найближчому майбутньому, що може зробити їх популярною зброєю серед терористичних організацій. Більше того, простота експлуатації та відносно низька ціна є додатковими факторами, що зроблять дрони вигідними для терористів.

Широко обговорюваним питанням вже протягом багатьох років залишається роль смертників у терористичних актах. Ще не так давно скоєння більшості терактів вимагало від терористів самопожертви, в той час як поширення дронів дозволить терористичним угрупованням уникнути таких

дій. Так, завдяки «безпілотникам» терористи матимуть змогу проводити багаторазові атаки без особистих втрат [50].

Процес використання терористами безпілотних літальних апаратів бере початок ще у ХХ ст. Тим не менше, на тому етапі людство ще не встигло досягти такого рівня розвитку в технологічній сфері, який би дозволив їм масово використовувати дрони. Однак ретельний історичний аналіз періоду з 1994 по 2018 рік дозволяє нарахувати близько 15 запланованих терактів, або терактів, які спробували скоїти з використанням БПЛА [88]. Наприклад, ще у 1994 році Аум Сінрікьо намагалися використати гелікоптер з дистанційним управлінням з метою розпорошення газу Сарін, проте тоді випробування не зазнало успіху, оскільки вертоліт розбився [91]. У 2013 році краху зазнав терористичний акт, запланований Аль-Каїдою у Пакистані, під час якого передбачалося використання декількох дронів [88]. Оскільки місцеві правоохоронці зупинили терористів, вони так і не змогли провести випробування з «безпілотниками». У 2018 році 13 саморобних дронів атакували дві російські військові бази, розташовані в Сибірі. Таким чином, можна помітити, що з роками кількість застосованих дронів збільшується, так само як і покращується якість таких нападів, що підтверджує тенденцію масового використання безпілотних літальних апаратів у найближчому майбутньому [96].

Якщо ще декілька десятиліть тому БПЛА використовувалися з метою розвідки, доставки вибухівки, поширення хімічної зброї, то усвідомлення того, наскільки небезпечними можуть стати дрони, посприяло їх масовому поширенню у терористичних колах. Вдосконалення безпілотних літальних апаратів зможе значно збільшити їх дальність ураження, підйомну здатність тощо, зробивши «безпілотники» ще більш небезпечними [87].

Сьогодні дрони використовуються з метою фотозйомки, доставки продукції, застосування хімічних речовин тощо. Проте не виключено, що масове використання БПЛА сприятиме їх поширенню серед терористів. Безперечно, якщо порівнювати дрони, які виготовлялися близько 20 років

тому, та сучасні апарати, очевидною стане їх значна різниця та покращення. Сьогодні діяльність розробників дронів спрямована на те, щоб зробити апарати здатними працювати у різних середовищах: на землі, в повітрі, у воді [91].

Необхідно зазначити, що більшість сучасних «безпілотників» здатні імітувати звуки птахів, тварин, вітру, води тощо, що робить їх не такими помітними. Більше того, сучасні дрони мають здатність передачі відеопотоку пілоту в реальному часі, що дозволяє їм керувати дроном, навіть якщо апарат знаходиться за межами зору пілота. Ще однією функцією сучасних БПЛА є можливість вистежування людини чи об'єкту завдяки наперед запрограмованій траєкторії руху апарату [96]. Так, вищезгадані досягнення значно спростили процес керування дронами, що також сприяє їх використанню терористами.

Одним з нещодавніх винаходів в технологічній сфері стала можливість керувати декількома дронами одночасно. Правильне програмування може дозволити особі координувати дії декількох «безпілотників», що значно посилює їх ефект. Важливо зазначити, що сьогодні існують сайти, де можна придбати окремі елементи дронів, що сприяє можливості сконструювати власні саморобні БПЛА. Не зважаючи на те, що їх якість є нижчою у порівнянні з апаратами, створеними в професійних умовах, саморобні «безпілотники» також можуть користуватися популярністю серед пересічних громадян [100]. Не виключено, що ряд терористичних організацій самостійно створюватиме дрони у найближчому майбутньому з метою їх використання проти своїх противників.

На сучасному етапі не можна вважати добре розробленими системи виявлення дронів, що сприяє корпоративному та особистому користуванню БПЛА. Безумовно, сучасні наукові повинні розробляти не лише нові апарати та технології, але й продумувати ефективну протидію та контроль, які зможуть стримувати масове поширення нових апаратів та сприятимуть тому, щоб ними користувалися лише особистості з благими намірами [107].

Ще однією перевагою дронів для терористів є їх ціна. Провівши детальний аналіз різних терористичних актів, вдалося в'яснити їх вартість. Так, щоб організувати терористичний акт 11 вересня 2001 року, терористам довелося витратити близько 500 000 доларів. Вартість терористичних нападів у Мумбаї (Індія) у 2008 році становить приблизно 150 000 доларів. Вартість теракту в Оклахома-Сіті у 1995 році становила приблизно 5000 доларів. Дане дослідження доводить, що вартість здійснення терористичних актів значно варіюється залежно від ряду аспектів, таких як методи скоєння терористичного акту, його масштаби, кількість жертв тощо [96].

Якщо говорити про вартість дронів, необхідно зазначити, що їх ціна також значно відрізняється залежно від їх можливостей. Тим не менше, вартість комерційних безпілотних літальних апаратів, які можуть підняти необхідний вантаж (наприклад, зброю), становить приблизно 1000-2000 доларів, що доводить, що скоєння терористичних актів з використанням БПЛА є дещо дешевшим [100]. Не зважаючи на те, що терористичні організації можуть придбати комерційні дрони для досягнення своїх цілей, дуже багато угруповань сьогодні почали самостійно створювати спеціальні авіаційні «безпілотники», які можуть сприяти досягненню їх мети. Простота придбання елементів дронів та досить легкий процес їх виготовлення сприяє масовому використанню безпілотних літальних апаратів терористичними організаціями.

Аналізуючи всі вищезазначені аспекти, можна впевнено стверджувати, що дрони стануть невід'ємною частиною діяльності терористів. Враховуючи те, що терористичні угруповання вже протягом декількох років активно проводять випробування БПЛА, очевидним стає бажання терористів максимально пристосувати дані апарати до потреб терористичних угруповань. Дрони стануть поширеним явищем у діяльності терористів у найближчі роки, що доводить необхідність створення міжнародною спільнотою системи, яка зможе захистити світ від атак з використанням дронів [56].

Необхідно згадати про таку технологію, як 3D-принтери, що дозволяють створювати об'ємні фізичні об'єкти. Сьогодні 3D-друк активно

використовується для створення зброї, яка в перспективі також може використовуватися терористичними організаціями. Станом на сьогодні правоохоронці попередили скоєння ряду терористичних актів з використанням 3D-зброї у всьому світі. Наприклад, у квітні 2021 року на Канарських островах під час обшуків на фабриці іспанській поліції вдалося знайти зброю, виготовлену завдяки 3D-принтерам. Більше того, було знайдено різні посібники стосовно настанов з тероризму та ведення партизанської війни, що дозволяє говорити про ймовірність плану скоєння терористичних актів за допомогою нової зброї [100].

Тим не менше, міжнародна спільнота повинна бути готова до нових викликів, спричинених масовим використанням даного типу зброї. Сьогодні досить відомим є *Liberator* – перша зброя, виготовлена завдяки 3D-друку. Майже всі деталі даної зброї виготовляються з пластмаси, в той час як єдина деталь, яку принтери не можуть виготовити, є бійчик, що може бути створений зі цвяху. *Liberator* сьогодні є більш поширеним в США, проте цілком ймовірно, що у найближчі роки дана зброя стане поширеною у всьому світі. Саме тому держави повинні вжити всі необхідні заходи, щоб попередити масове поширення 3D-зброї.

Таким чином, технологічний розвиток відіграє вагомий роль і в змінах всередині терористичних організацій. Сьогодні терористи вже випробовують дрони у своїх атаках, аналізують отриманий досвід і продовжують подальшу розробку безпілотних літальних апаратів з метою максимізації їх потенціалу [88]. В сучасних умовах терористи лише займаються адаптуванням «безпілотників» до вимог терористичної діяльності. Однак можна прогнозувати їх масове поширення через декілька років. Легкість у використанні, порівняно низька вартість, наявність можливостей придбати окремі елементи та сконструювати власний безпілотний літальний апарат можуть розглядатися як ключові аспекти, що сприяють поширенню дронів в сучасних умовах.

Сьогодні найбільш небезпечною метою використання БПЛА вважається поширення хімічних та біологічних речовин, які можуть спричинити різноманітні інфекційні захворювання. В сучасних умовах людство зіткнулося зі схожою проблемою і усвідомило свою вразливість перед інфекціями. Безумовно, використання таких методів терористами може призвести до незворотних наслідків, що знову ж таки пояснює небезпеку масового поширення дронів та їх використання у терористичній діяльності [75].

Важливо зазначити, що дрони можуть не лише розпилювати небезпечні речовини над величезними територіями, але й завдавати шкоди цілій інфраструктурі. Можливими цілями терористів можуть стати сховища палива чи води, газопроводи, електророзподільні станції тощо. «Безпілотники» можуть використовуватися для ураження даних об'єктів. Іншими словами, дрони можуть допомогти терористам поширити небезпечні речовини в сховищі води, в той час як використання людьми цієї води призведе до жахливих наслідків. У 2013 році відбулася цілеспрямована атака на електророзподільну станцію у Каліфорнії. Так, люди втратили можливість використання світла, а загальні збитки держави становили близько 15 мільйонів доларів. Владі потрібно було декілька тижнів, щоб відновити повноцінну роботу установи. Дана ситуація доводить, що дрони наділяють терористів новими можливостями здійснення терористичних актів, з наслідками яких набагато важче боротися.

Масове поширення дронів у майбутньому дозволить терористам проводити одночасно декілька атак, що значно впливатиме на психологію людей та поширення страху серед суспільства. Важливо зазначити, що вартість таких терактів буде порівняно низькою, що є досить вигідним для самих терористичних угруповань. Так, використання безпілотних літальних апаратів має тенденцію стати найпоширенішою тактикою, яку будуть використовувати терористи. Враховуючи, що терористичні організації проводять експерименти з використанням дронів вже сьогодні, популяризація даного методу у найближчі роки є очевидною. Можна прогнозувати, що лише

одна гучна успішна атака з використанням «безпілотників» сприятиме швидкому поширенню даної технології в терористичних колах.

ВИСНОВКИ

Міжнародний тероризм сьогодні є однією з найсерйозніших глобальних проблем, оскільки терористичні організації змушують людей зі всього світу жити з постійним відчуттям страху. Дане явище з'явилося практично одночасно з утворенням перших держав, а тому можна зробити висновок, що повноцінно подолати тероризм на даному етапі неможливо. Будь-яка влада зіткнеться як з підтримкою своєї політики, так і з опором, який може проявлятися різним чином. Деякі люди відстоюють свої позиції мирним шляхом, в той час як окремі групи віддають перевагу жорстоким методам боротьби, що і спричиняє поширення тероризму. Так, міжнародна спільнота повинна усвідомлювати, які сценарії розвитку міжнародного тероризму є найбільш ймовірними, щоб мати змогу ефективно протистояти даному явищу.

Метою даної дипломної роботи було виявлення чинників та передумов виникнення та поширення міжнародного тероризму, а також дослідження перспектив його подальшого розвитку в умовах стрімкого зростання ролі інформації та всезагального використання новітніх технологій.

Для досягнення даної мети було виконано ряд завдань:

- Проаналізовано історичні чинники, які спричинили виникнення та широке поширення міжнародного тероризму;
- Виконано порівняльну характеристику терористичної та злочинної діяльності;
- Визначено перспективи розвитку кібертероризму в сучасних умовах;
- Досліджено технологічний аспект в прогнозах розвитку міжнародного тероризму.

В процесі дослідження вдалося зробити наступні висновки:

1. Процеси утворення держав та виникнення тероризму як явища тісно пов'язані. Державотворення спричинило поділ людей на тих, хто має владу, і тих, хто повинен підкорятися. Незгода з чинною політикою ще з

Давніх часів змушувала людей скоювати різноманітні злочини, що пояснює причини виникнення міжнародної злочинності. В період Античності характерними для міжнародної злочинності були напади на сусідні міста з метою збагачення та захоплення нових територій, боротьби проти політичних опонентів за владу та поширення відчуття страху серед населення з метою керування суспільством та впливу на їх поведінку. Середньовіччя характеризується посиленням протистояння між різними політичними лідерами, що призвело до використання ними терористичних методів боротьби. Так, державні діячі скоювали вбивства та замаху на життя своїх опонентів, продовжували воювати за землі та тероризувати населення, що проживало на захоплених територіях, а метою такою діяльності було порушення міжнародного порядку та дестабілізація політичної ситуації, що сприяло завоюванню сусідніх держав.

2. Термін «терор» виник лише у період Нового часу, а тому лише з цього моменту діяльність, яка проводилася вже протягом багатьох століть, отримала чітку назву. На даному етапі терористична діяльність продовжувала здійснюватися з ціллю дестабілізації політичного становища та боротьби проти політичних опонентів. Державні діячі використовували терор не лише у протистоянні зі своїми конкурентами, але й для залякування мирного населення та демонстрації свого впливу та авторитету. Терміни «терор» та «тероризм» виникли завдяки Великій Французькій Революції, описуючи події якої, науковці вперше вжили вищезгадані поняття.

3. Поняття «міжнародний тероризм» виникло лише у 70-х рр. ХХ ст. внаслідок скоєння терористичними організаціями ряду терористичних актів проти окремих держав. Сьогодні терористичні угруповання активно використовують жорстокі методи, маючи за мету досягнення політичних цілей. На сучасному етапі міжнародна спільнота не може повноцінно викоринити міжнародний тероризм, проте завданням кожної держави є вжити всі необхідні заходи, щоб попередити розвиток даного явища всередині країн.

4. В сучасних умовах часто порівнюють організовану злочинну діяльність та міжнародний тероризм. Незважаючи на те, що організовані злочинні угруповання та терористи використовують схожі методи, цілі їх діяльності значно відрізняються. Так, організована злочинність зазвичай передбачає матеріальне збагачення та зростання авторитету членів груп, в той час як міжнародний тероризм зосереджений на політичних та ідеологічних цілях. Сьогодні актуальною є конвергенція міжнародного тероризму та організованої злочинності, оскільки терористи та злочинці активно взаємодіють між собою. Особливо вигідною така співпраця є для терористів, які використовують можливості та зв'язки організованих злочинних угруповань для отримання зброї, купівлі та продажу наркотиків, відмивання грошей тощо. Тим не менше, порівняльний аналіз організованих злочинних груп та терористичних організацій продемонстрував неможливість їх повноцінного злиття та утворення гібридного явища, адже різниця у кінцевих цілях даних угруповань дозволяє їм співпрацювати лише на короткотерміновій основі.

5. Аналіз терористичної діяльності продемонстрував, що терористи можуть діяти як на державному, так і на міжнародному рівнях. Зазвичай метою терористичних угруповань є захоплення влади, зміна курсу політики політичних лідерів, вплив на прийняття політичних рішень, поширення відчуття страху серед населення і, як наслідок, зростання впливу та авторитету терористичних організацій на міжнародній арені. Дослідження політики Червоних бригад довело, що у ХХ ст. Італія зіткнулася з терористичною діяльністю, ціллю якої було захоплення влади в державі та зміна її політичних векторів.

6. Організована злочинність дещо відрізняється від міжнародного тероризму завдяки тому, що дане явище базується на скоєнні різних злочинів (наприклад, викрадення людей, грабїж, наркоторгівля, торгівля зброєю тощо) з метою власного матеріального збагачення. Характерними для організованих злочинних груп є такі характеристики, як налагодженість системи, ієрархія,

командна робота, довготривала діяльність, гонитва за прибутком. Аналіз діяльності сицилійської мафії довів, що дане угруповання протягом довгого відрізка часу залишалося однією з найвпливовіших злочинних організацій на міжнародній арені. Порівняння діяльності терористів та злочинних груп довело, що міжнародна спільнота повинна вести окрему боротьбу проти даних явищ для зростання ефективності такого протистояння.

7. Аналіз історії розвитку міжнародного тероризму, а також сучасного стану даного явища дозволив визначити ймовірні мотиви діяльності терористичних організацій у найближчому майбутньому. Так, міграція населення, бажання зберегти національну ідентичність, зіткнення культур та релігій, релігійний екстремізм, розвиток новітніх технологій та бажання випробувати нові розробки можуть розглядатися як головні мотиви діяльності терористичних угруповань протягом декількох наступних десятиліть. Психологічні аспекти, такі як відсутність можливостей для самореалізації та самоствердження, бажання продемонструвати свою важливість для суспільства та спроби стати членом певної групи, можуть відіграти вагомий роль у рішенні особи приєднатися до лав терористичних організацій.

8. Ще більш поширеним у майбутньому стане кібертероризм, метою якого є скоєння терористичних актів завдяки комп'ютерним технологіям. Виникнення кібертероризму забезпечило терористів додатковими можливостями для проведення терористичної діяльності, адже тепер вони можуть використовувати інформацію та комп'ютерні технології для завдання шкоди людям. Активний розвиток кібертероризму доводить, що сучасні країни повинні розглядати кібербезпеку держави як пріоритетний напрям розвитку, адже забезпечення інформаційної безпеки може дозволити країнам попередити ряд серйозних викликів, що можуть негативно вплинути на різні галузі.

9. Технологічний аспект матиме вагомий вплив на розвиток міжнародного тероризму у найближчі роки. Вже сьогодні доволі поширеними

стали безпілотні літальні апарати, які дозволяють терористам скоювати терористичні акти, не перебуваючи фізично у місці злочину. На сучасному етапі терористичні угруповання лише випробовують можливості БПЛА та намагаються зробити їх використання якомога комфортнішим для себе. Тим не менше, беручи до уваги сьогodнішню зацікавленість терористів «безпілотниками», можна зробити висновок, що у майбутньому вони активно використовуватимуться терористичними організаціями для скоєння нових злочинів. Поширеною також може стати зброя, виготовлена за допомогою 3D-принтерів, а тому завданням міжнародної спільноти є вжити всі необхідні заходи, щоб ефективно протистояти новим викликам.

Отже, міжнародний тероризм є однією з найсерйозніших глобальних проблем сучасності. Ретельний аналіз перспектив розвитку даного явища у майбутньому може дозволити міжнародній спільноті вжити всі необхідні заходи з метою попередження скоєння терактів та зменшення кількості невинних жертв. Міжнародний тероризм не можливо повноцінно подолати, проте кожна держава повинна намагатися зменшити вплив терористичних угруповань на міжнародній арені та унеможливити їх діяльність всередині країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдеев Ю. И. Основные тенденции современного терроризма. *Современный терроризм: состояние и перспективы*. 2000. № 2. С. 137–175.
2. Арендар В. В. Міжнародний досвід протидії кіберзлочинності та торгівлі людьми. *Актуальні питання протидії кіберзлочинності та торгівлі людьми*. 2017. С. 186–188.
3. Берест Г. С. Організована злочинність і тероризм. *Геополітика*. 2008. С. 1–5.
4. Біленчук П. Д., Кофанов А. В., Кобилянський О. Л. Міжнародний тероризм: консолідований аналіз забезпечення безпеки. Київ: Кий, 2009. 71 с.
5. Бова А. А. Тероризм та організована злочинність. *Наукові записки*. 2007. № 19. С. 92–117.
6. Боков А. В. Классификация террористических актов и типология террористов. *Антитеррор*. 2003. № 1. С. 18–21.
7. Борисова О. В., Кузьмін С. А., Карпенко Д. М. До питання про історичні аспекти виникнення тероризму. *Міжнародні відносини в сучасному світі*. 2009. № 9. С. 1–5.
8. Бортник В. А., Муженко П. М. Організована злочинність і тероризм. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією*. 2001. № 1. С. 66–71.
9. Бунчук М. М. Економічні причини і наслідки міжнародного тероризму. *Аспекти публічного управління*. 2016. № 1. С. 59–66.
10. Вакулич В. М. Історичні виміри феномена тероризму. *Наукові записки*. 2005. № 30. С. 39–48.
11. Вознюк А. А. Кримінально-правові ознаки організованих груп і злочинних організацій: монографія. Київ, 2015. 191 с.
12. Гарасимів Т. З., Тиндик Н. П. Тероризм: теоретико-прикладні аспекти. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 328 с.

13. Геращенко О. С. Кібертероризм як фактор загрози національній безпеці України: генеза поняття та шляхи протидії. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 3. С. 39–42.
14. Глушков В. А., Долженков А. Ф. Организационно-правовые основы борьбы с терроризмом. *Актуальные проблемы государства и права. Социальные и правовые проблемы борьбы с терроризмом*. 2000. № 8. С. 47–52.
15. Гнатюк С. О. Кібертероризм: історія розвитку, сучасні тенденції та контрзаходи. *Ukrainian scientific journal of information security*. 2013. № 19. С. 118–127.
16. Грабовський С. Терор без прикрас. Італійські «червонобригадники». *Тиждень.ua*. URL: <https://m.tyzhden.ua/History/49429>.
17. Гриник Р. О., Пилипенко В. М. Кібертероризм як нова форма міжнародного тероризму. *Актуальні задачі та досягнення у галузі кібербезпеки*. 2016. № 11. С. 61–62.
18. Грицак Н. І. Кібертероризм як сучасна загроза національній безпеці. *Український тиждень*. 2015. С. 466–468.
19. Громівчук І. М. Міжнародно-правове визначення тероризму як основа для ефективної боротьби з ним. *Тероризм в сучасних міжнародних відносинах*. 2017. № 2. С. 108–112.
20. Давуд А. П. Міжнародний тероризм і його вплив на світову політику. Одеса, 2006. 121 с.
21. Ігнатов С. О. Кібертероризм як нова загроза національній безпеці України. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти*. 2019. № 2. С. 273–275.
22. Історія та розвиток міжнародного тероризму. *Політологія*. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/16887/>.
23. Канцір В. Міжнародний тероризм як "непереборна сила" для світової спільноти. *Вісник*. 2017. № 876. С. 269–274.

24. Канцір В., Серкевич І. Детермінанти виникнення та діяльності організованих терористичних об'єднань. *Наука*. 2017. С. 447–453.
25. Каспрук В. Глобальна стратегія боротьби з фінансуванням тероризму. *Український тиждень*. 2010. № 19. С. 132–147.
26. Кибальник А. Г. Поняття тероризма в міжнародном уголовном праве. *Антитеррор*. 2002. № 1. С. 72–77.
27. Кириченко К. Л. Міжнародний тероризм: загрози для України. *Міжнародний тероризм*. 2017. С. 1–32.
28. Леонов Б. Д. Концептуальні засади запобігання тероризму: монографія. Київ, 2014. 364 с.
29. Ліпкан В. А. Боротьба з тероризмом. Київ: Знання, 2002. 254 с.
30. Ліпкан В. А. Щодо поняття тероризму. *Право України*. 2000. № 7. С. 66–69.
31. Маделик С. М. Історичні витоки та еволюція тероризму. *Міжнародний тероризм*. 2018. С. 327–339.
32. Міжнародний тероризм у сучасному світі. *Освіта.ua*. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/world_history/31752.
33. Міщенко О. В. Порівняльний аналіз терористичних та організованих злочинних об'єднань. *Вісник ЛДУВС*. 2017. № 4. С. 96–104.
34. Погорецький М. А. Боротьба з сучасним тероризмом: міжнародні та внутрішньодержавні проблеми правового регулювання. *Честь і закон*. 2003. № 1. С. 27–27.
35. Погорецький М. А. Організована злочинність: тенденції розвитку та заходи протидії. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією*. 2007. № 16. С. 99–110.
36. Плахотнік М. В. Взаємозв'язки між тероризмом та організованою злочинністю у сучасних умовах. *Геополітика*. 2016. №11. С. 186–194.
37. Прачук М. П. Правове регулювання міжнародного тероризму: проблеми та перспективи. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. С. 383–387.

38. Пшеничний І. В. Організована транснаціональна злочинність і роль правоохоронних органів у протидії їй. *Право і суспільство*. 2008. С. 1–16.
39. Серкевич І. Р. Тероризм як різновид організованої злочинності. *Кримінальне право, кримінальний процес та криміналістика*. 2012. С. 141–147.
40. Скулиш Є. Д., Глушков В. О. Поняття транснаціональної організованої злочинності та її співвідношення з тероризмом. *Право і суспільство*. 2012. №2. С. 190–194.
41. Тимошенко В. Державна політика протидії тероризму: пріоритети та шляхи реалізації. *Український тиждень*. 2011. №2. С. 120–178.
42. Хаукрофт Д. Будуще тероризма: взгляд практика. *The quarterly journal*. 2006. №8. С. 17–28.
43. Шкурат І. В. Глобальний тероризм: методичні підходи до вивчення. *Академічна енциклопедія*. 2005. С. 1–11.
44. Ярмош О. В., Хом'якова М. Є. Міжнародний тероризм та особливості боротьби з ним на регіональному рівні на прикладі ЄС та ШОС. *International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*. 2020. С. 69–76.
45. Яценко В. А. Транснациональная организованная преступность: Криминологическая характеристика и предупреждение. *Право і общество*. 2003. С. 47–57.
46. Abadinsky H. Organized crime. Belmont, 2013. 317 p.
47. Acemoglu D., Feo G., Luca G. Weak states: causes and consequences of the Sicilian mafia. *The review of economic studies*. 2019. No. 87. P. 537–581.
48. Albanese J. Organized crime in our times. Burlington, 2011. 385 p.
49. Alfahham M. B. The spread of terrorism in contemporary Islamic history with comparison between past and present. *Journal of Xi'an University of Architecture & Technology*. 2020. No. 12. P. 2635–2646.
50. Anderson K. Rise of the drones: unmanned systems and the future of war. *Congressional and other testimony*. 2010. P. 1–15.
51. Antwi-Boasiako K. B. Terrorism and right-wing extremism: history and comparative definitions. *Political preferences*. 2020. No. 26. P. 71–77.

52. Backhaus S. A cyberterrorism effect? Emotional reactions to lethal attacks on critical infrastructure. *Cyberpsychology, behavior, and social networking*. 2020. No. 23. P. 89–101.
53. Bassiouni M. C. International terrorism and political crimes. Springfield, 2017. 620 p.
54. Bassiouni M. C. International terrorism: multilateral conventions (1937-2001). *International and comparative criminal law series*. 2001. No. 5. P. 138–157.
55. Bibes P. Transnational organized crime and terrorism: Colombia, a case study. *Journal of contemporary criminal justice*. 2001. No. 17. P. 243–258.
56. Bunker R. Terrorist and insurgent unmanned aerial vehicles: use, potentials, and military implications. *Studies in conflict & terrorism*. 2015. P. 1–73.
57. Cavallaro L. Disrupting resilient criminal networks through data analysis: the case of Sicilian Mafia. *PLOS*. 2020. No. 7. P. 247–268.
58. Chaliand G. The history of terrorism: from Antiquity to ISIS. California: University of California Press, 2016. 536 p.
59. Checchi V., Polo M. Blowing in the wind: the infiltration of Sicilian mafia in the wind power business. *Italian economic journal*. 2020. No. 6. P. 325–353.
60. Copeland T. Is the “new terrorism” really new? An analysis of the new paradigm for terrorism. *Dean Acheson's press club speech*. 2017. P. 1–22.
61. Crenshaw M. Have motivations for terrorism changed? *Tangled roots: social and psychological factors in the genesis of terrorism*. 2006. P. 51–70.
62. Crenshaw M. The psychology of terrorism: an agenda for the 21st century. *Political psychology*. 2002. No. 21. P. 405–420.
63. Cronin A. K. Behind the curve: globalization and international terrorism. *International security*. 2003. No. 27. P. 30–58.
64. Deflem M. Europol and the policing of international terrorism: counter-terrorism in a global perspective. *Justice quarterly*. 2007. No. 23. P. 336–359.

65. Dimico A. Origins of the Sicilian mafia: the market for lemons. *The journal of economic history*. 2017. No. 77. P. 89–111.
66. Dugard J. International terrorism: problems of definition. *International affairs*. 2000. No. 50. P. 67–81.
67. Duyvesteyn I. How new is the new terrorism?. *Studies in conflict & terrorism*. 2010. No. 27. P. 439–454.
68. Ficara A. Social network analysis of Sicilian mafia interconnections. *Complex networks and their applications*. 2019. No. 8. P. 440–450.
69. Finckenauer J. Problems of definition: what is organized crime?. *Trends in organized crime*. 2005. No. 8. P. 63–83.
70. Garrison A. Terrorism: the nature of its history. *A critical journal of crime, law and society*. 2003. No. 16. P. 39–52.
71. Griset P. L., Mahan S. Terrorism in perspective. Thousand Oaks, 2003. 407 p.
72. Gross M. Cyberterrorism: its effects on psychological well-being, public confidence and political attitudes. *Journal of cybersecurity*. 2017. No. 3. P. 49–58.
73. Gurr N., Cole B. New face of terrorism: threats from weapons of mass destruction. *International affairs*. 2001. No. 7. P. 178–217.
74. Hanhimaki J. M., Blumenau B. An international history of terrorism: western and non-western experiences. New York: Routledge, 2013. 311 p.
75. Hoenig M. Hezbollah and the use of drones as a weapon of terrorism. *Public interest report*. 2014. No. 67. P. 1–5.
76. Jackson R., Murphy E., Poynting S. Contemporary state terrorism: theory and practice. London: Routledge, 2010. 240 p.
77. Jamieson A. Identity and morality in the Italian red brigades. *Terrorism and political violence*. 2007. No. 2. P. 508–520.
78. Jenkins B. Future trends in international terrorism. *Current perspectives on international terrorism*. 2012. P. 246–266.

79. Kis-Katos K. On the origin of domestic and international terrorism. *European journal of political economy*. 2011. No. 27. P. 17–36.
80. Laqueur W. A history of terrorism. London: Transaction publishers, 2012. 289 p.
81. Laqueur W. The new terrorism: fanaticism and the arms of mass destruction. London, 2001. 358 p.
82. Laqueur W. The terrorism to come. *International terrorism*. 2007. P. 1–13.
83. Law R. D. Terrorism: a history. Malden: Polity Press, 2016. 311 p.
84. Law R. D. The Routledge history of terrorism. New York: Routledge, 2015. 501 p.
85. Lee C. Mapping global cyberterror networks: an empirical study of Al-Qaeda and ISIS cyberterrorism events. *Journal of contemporary criminal justice*. 2021. No. 2. P. 27–46.
86. Levi M. Combating the financing of terrorism: a history and assessment of the control of 'Threat Finance'. *The British journal of criminology*. 2010. No. 50. P. 650–669.
87. Madej M. Drone war on terrorism. *Polski przegląd dyplomatyczny*. 2012. No. 3. P. 10–34.
88. Mahadevan P. The military utility of drones. *ETHzurich*. 2010. P. 24–27.
89. Marsili M. The war on cyberterrorism. *Democracy and security*. 2019. No. 15. P. 172–199.
90. Meade R. Red Brigades: the story of Italian terrorism. New York, 2001. 270 p.
91. Miasnikov E. Threat of terrorism using unmanned aerial vehicles: technical aspects. *Studies in conflict & terrorism*. 2004. P. 2–27.
92. Mullins S., Wither J. Terrorism and organized crime. *Connections*. 2016. No. 15. P. 65–82.

93. Orsini A. Anatomy of the Red Brigades: the religious mind-set of modern terrorists. Rome, 2009. 351 p.
94. Paoli L. The paradoxes of organized crime. *Crime, law and social change*. 2002. No. 37. P. 51–97.
95. Phillips P. FinTech, terrorism-related fund transfers and behavioral finance. *Dynamics of asymmetric conflict*. 2020. No. 7. P. 1–21.
96. Pledger T. The role of drones in future terrorist attacks. *Association of the United States army*. 2021. P. 1–16.
97. Shelley L. Methods not motives: implications of the convergence of international organized crime and terrorism. *Police practice and research*. 2010. No. 3. P. 305–318.
98. Shelley L. The nexus of organized crime and terrorism: two case studies in cigarette smuggling. *International journal of comparative and applied criminal justice*. 2011. No. 32. P. 43–63.
99. Shughart W. F. An analytical history of terrorism, 1945–2000. *Public choice*. 2006. No. 128. P. 7–39.
100. Schulte P. Future war: AI, drones, terrorism and counterterror. *Handbook of terrorism and counter terrorism post 9/11*. 2019. P. 416–433.
101. Stanojoska A. The connection between terrorism and organized crime: narcoterrorism and other hybrids. *Academia*. URL: <http://surl.li/vzok>.
102. Suistola J., Volkan V. Religious knives: historical and psychological dimensions of international terrorism. Durham, 2017. 273 p.
103. Sundquist V. Political terrorism: an historical case study of the Italian Red Brigades. *Journal of strategic security*. 2010. No. 3. P. 53–68.
104. Tarantelli C. The Italian red brigades and the structure and dynamics of terrorist groups. *The international journal of psychoanalysis*. 2017. No. 91. P. 541–560.
105. Treverton G. Film piracy, organized crime, and terrorism. New York: RAND, 2009. 221 p.

106. Wight C. Theorising terrorism: the state, structure and history. *International relations*. 2009. No. 23. P. 99–106.

107. Yaacoub J. Security analysis of drones systems: attacks, limitations, and recommendations. *Internet of things*. 2020. No. 11. P. 97–107.